

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXV рік видання. № 247, січень, 2015

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сторінки 120-річної румунської шевченкіани*
- ❖ *Вплив Кирило-Мефодіївського братства на творчість Тараса Шевченка*
- ❖ *Мовою фактів: про Михайла Коцюбинського та його зв'язки з Буковиною*
- ❖ *Міжнародна літературно-мистецька премія імені Ольги Кобилянської – 2014*
- ❖ *Як радісно, приємно і мило, коли друг присутній і разом з вами втішається*
- ❖ *Образ козака-українця в румунській історичній літературі*
- ❖ *І світяться зорі стривожено знов...*
- ❖ *Пантелей забаг женитися (Уривок з роману)*
- ❖ *Спогади з давніх доріг (Із циклу Промахи)*
- ❖ *Буковинські трафунки*
- ❖ *Безталанна (Оповідання)*
- ❖ *Вдячність за добре діло*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

XI. Урізноманітнення рецептивних підходів. 2. Вивчення шевченківських співзвучностей, генетичних чи типологічних подібностей, реверберацій та абсорбцій

Наприкінці 50-х – на початку 60-х років славістичні студії, що проводилися у рамках заснованої 1952 р. Асоціації славістів Румунії та на заснованій 1949 р. кафедрі слов'янських мов Бухарестського університету, у складі якої, поряд з колективами всіх слов'янських мов, крім російської, діяв і колектив української мови, що начислював тоді 8 членів, набули потужного розвитку. Студентам викладалися на слов'янських мовах, отож і на українській, звичайні і спеціальні курси з мови, літератури, в яких, для студентів-україністів, наприклад, творчість Тараса Шевченка посідала належне місце. Колектив бухарестських україністів (більшість з них – випускники Харківського і Київського університетів), пройшовши «на ходу» етап свого дидактичного і науково-дослідницького визначення, приступив до здійснення іншого напрямку румунської шевченкіани. Слід відзначити, що між колективами кафедри слов'янських мов, яка сприймалася тоді як багатомовна викладаво-наукова «лабораторія», і кафедрою російської філології, а на факультетському рівні – і з кафедрами романських, англійської та німецької й інших мов різними способами і на різних рівнях проводився постійний взаємовигідний осмотичний «діалог». Не були невідомі університетським викладачам-славістам ні проводжувані дослідження в профілевих інститутах (мови, літератури, історії) Румунської Академії, в яких дехто із старших вузівських педкадрів співпрацював по закону.

Завдяки цій атмосфері, у сприятливому контексті відзначення 100-річчя смерті і 150-річчя народження Тараса Шевченка, поряд з представленим у попередній статті науковим напрямом, зародився й інший напрям румунської шевченкіани – **вивчення шевченківських співзвучностей, генетичних чи типологічних подібностей, реверберацій та абсорбцій**. В обширній статті наукового співробітника керованого академіком Джордже Келінеску Бухарестського інституту історії літератури і фольклору Румунської Академії Валерія Чобану *Аспекти поезії Тараса Шевченка*¹, представленої спочатку як доповідь на урочистому засіданні Секції

мови, літератури і мистецтва Румунської Академії з нагоди 100-річчя від дня смерті українського поета, крім виявлення хвилюючої біографії Шевченка як підставового «фону» постання його поезії «із сліз та крові найбільшої і найкращої частини українського народу», крім визначення Валерієм Чобану головних аспектів поезії і прози Шевченка, його ролі у зародженні нової української літератури, відмічено жанрову спорідненість поеми румунського поета Іон-а Будай-Деляну *Циганіада (Țiganiada)* з бурлескними герої-комічними поемами українських поетів Білецького-Носенка, Кухаренка, Думитрашка, охарактеризовано спільного творчості Шевченка і Михайла Садовяну героя Івана Підкову і вперше в румунській шевченкіани накреслено коротку паралель між Шевченком і румунським письменником, публіцистом і автором статей про літературну естетику Чезаром Болліак-ом (1813-1881), сучасником Шевченка, якого він пережив двадцятьма роками. У своїх теоретичних статтях Болліак обстоював ту художню літературу, яка, згідно з його словами, повинна б «зміцнювати людську душу», «проголосувати правду», «возвеличувати свободу», що наявне у власній його творчості і чим саме вона подалеку співзвучна з творчістю Шевченка. Часткову подібність творчості Чезара Болліака до Шевченкової творчості Валерію Чобану вбачає у виступі румунського письменника проти продажі рабів, у закликів кріпаків до повстання, у бичуванні «коронованих голів», у засуджуванні аморальності поміщицької знаті (співвідносно із Шевченковим засуджуванням розбещеності поміщиків – *I.P.*), у сумному сприйнятті стану знедоленої вдови (= також співзвучне із Шевченковим – *I.P.*), у викритті фальшивої лагідності багатих тощо. На думку Валерія Чобану, у Чезара Болліака немає настільки гострої революційної непримиренності, як у Шевченка, бо румунський письменник не належав до приниженого класу, як Шевченко, на бойову налаштованість якого вирішально подіяли його селянське походження і численні селянські повстання зі всієї царської Росії.

(Продовження на 4 стор.)

Василе МОЙШ

ВПЛИВ КИРИЛО-МЕФОДІВСЬКОГО БРАТСТВА НА ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з № 246)

В 1844 році Шевченко здійснює подорож з метою збирання матеріалів і створює альбом *Живописна Україна*, в який увійшли малюнки різних руїн, українських історичних пам'яток, виконані технікою *aqua forte*. Протягом часу ці роботи будуть використовуватися для ілюстрування численних книг белетристики, а через певний час, слугуватимуть болючою пам'яткою про українську дійсність, буколічну і трагічну в той же час. Вони і сьогодні є дзеркалом для тих, хто зацікавлений в пошуку тіней забутих предків.

Між Шевченком і його покровителем художником Брюлловим склалися тривалі близькі стосунки, може, навіть надто близькі як для прийнятих в Російській Імперії звичаїв, де дволичність, фарисейство і аморальність були славними титулами дворянства.

Після закінчення Академії в 1845 році Тарас Шевченко протягом двох років працював художником в Археологічній комісії при Київському університеті. В цей час бере активну участь в діяльності окультної організації *Кирило-Мефодіївське братство*, за якою пильно слідкує царська влада. Натхнена і координувана французькими і англійськими масонськими організаціями, масонська ложа «Кирил і Мефодій» наполягала на проведенні радикального політичного реформування царської імперії, боролась за свободу всіх націй і громадян, які були під гнітом найанахронічнішого самодержавства. Тарас Шевченко інстинктивно тягнувся до цих ідей, які звучать у всій його творчості. Царська поліція знайшла цілу низку поезій, в яких Тарас Шевченко безжалюбно атакує царський режим, тому його арештували і відправили у довге заслання – простим солдатом у військовий гарнізон в Оренбурзі. Цар Микола I власноруч написав на папці із випискою для поета, що за ним має бути строгий нагляд і що йому забороняється писати і малювати. Під захистом Кирило-Мефодіївської організації Тарас Шевченко зміг продовжити свою літературну і малярську діяльність протягом 10 років вигнання в казахських степах.

Розлучений із своїм учнем Брюллов стає жертвою ексцесів, і його здоров'я, розхитане зловживаннями, швидко погіршується. Він змушений припинити розпис склепіння собору Святого Ісаака у Санкт Петербурзі і за порадою лікарів, покидає Росію, подавшись у Мадейру, де й провів останні 3 роки свого життя.

Ментор Тараса Шевченка помер 1852 року і був похований на протестантському кладовищі в Римі.

Тарас Шевченко буде звільнений від заслання в 1857, через два роки після смерті свого переслідувача царя Миколи I, під тиском інтелектуалів російського і українського авангарду. Останні роки його життя були відзначені великими досягненнями в галузі літератури і малярства. В цей період він створює чудові графічні роботи. В 1860 році Рада Імператорської Академії мистецтв присвоює йому звання академіка. Здоров'я Тараса Шевченка, зруйноване умовами заслання і зловживанням алкоголем, драматично погіршується. Непримирима смерть великого поета наступила 10 березня 1861 року. Спочатку він був похований на Смоленському кладовищі в Санкт Петербурзі. Наступного року, згідно з його бажанням, його земні останки були перепоховані в Каневі.

Тарас Шевченко залишив величезний творчий спадок, але найбільшим досягненням його життя стало пробудження національної свідомості українців і започаткування формування української літературної мови. Якщо в літературі своїми поезіями Тарас Шевченко зробив вирішальний внесок у формування літературної української мови, як ми показали, розробляючи основну тему реалістичної української літератури, тему боротьби народу за свободу і соціальну рівність, у художньому мистецтві він залишився невинним романтиком. У всіх його художніх творах перегукується поетичне уявлення автора про життя, підкреслена увага до рельєфів людської душі. Спочатку Шевченко коливався між двома мовами, які знав досконало: російською, мовою культури великої Російської імперії, і українською, народною мовою периферії. Із його листування з Гоголем дізнаємось, що для поезії Шевченко обрав українську, а прозу і щоденник писав російською.

Через два роки після звільнення з кріпацтва Шевченко надрукував свою першу збірку *Кобзар*, якою довів, що українська мова, яку дотоді використовували для запису деяких народних поезій і пісень, може стати літературною мовою великої глибини. Якщо літературна творчість Шевченка стала темою численних досліджень і літературно-критичних праць, то його діяльність як майстра пензля менше відома.

З точки зору тем і жанрів творчість Шевченка дуже різноманітна. Він досконало володів технікою

малювання олією, аквареллю, сепією, олівцем, вугіллям, технікою гравюри і офорту. Особливе місце в його малярській творчості займають автопортрети. На першому, 1840 року, зображений молодий, романтичний мрійник типу Байрона, впевнений в собі і стурбований своїм майбутнім, з нотою суму в погляді, спричиненою, мабуть, його соціальним становищем. Ця картина дуже схожа з портретом молодого Міхая Емінеску, написаним з нагоди його перебування проїздом у Празі: такі ж ясні замріяні очі дивляться в майбутнє, таке ж високе чоло. Поступово автопортрети Шевченка зображають персонажа в процесі дорослішання, щораз стурбованішого і приголомшеного життєвими проблемами, страждуючого, але не переможеного. Автопортрет в солдатській формі, написаний у вигнанні, є в певній мірі винятком, на ньому Шевченко жорсткіший через життя в казармі, через військову службу, яка приглушувала людську особистість до повного знищення. На автопортретах останнього періоду життя зображений мудрець, який примирився з життям і готовий переплисти Стікс та постати перед Великим Творцем, найвищим господарем всіх окультних організацій.

Був би дуже цікавим аналіз автопортретів Шевченка з психоаналітичної точки зору, ми переконані, такий аналіз потішив би нас цікавими сюрпризами стосовно еволюції Шевченка. Великий Кобзар написав близько 150 портретів визначних особистостей, а також і простих бідних людей, згрубілих через умови царської Росії. На портретах товаришів по Кирило-Мефодіївському братстві: Ф. Толстого, П. Клодта, М. Максимовича та ін. Шевченко зумів підкреслити характерні риси персонажів.

Дуже оригінальні малюнки, акварелі і роботи, виконані сепією, на історичні теми. Переважно вони були створені на теми класичних творів української, російської і світової літератури. Також художник звертався до античної міфології, літератури та історії: «*Вмираючий гладіатор*», «*Нарцис і німфа Ехо*», «*Діоген*» та ін., як і до біблійної тематики: «*Самаритянка*», «*Благословення дітей*», «*Свята родина*» та ін. Шевченко виконав ілюстрації до творів Гоголя, Полевого, Шекспіра, зображаючи на малюнках історичні події. На картинах стосовно звичаїв, він відображає свої моральні та соціальні уявлення під впливом, як ми показали, ідей *Кирило-Мефодіївського*

братства. Він засуджує життєвий устрій своєї епохи серією картин, як наприклад, «*Катерина*», де зображає обманутою солдатом молоду селянку. Жінка символізує Україну, невинну жертву знущань царського самодержавства, яка не має можливості захиститися. Іншою темою малярських творів художника є моральна чистота простих людей: «*Селянська родина*», «*Казахи біля вогню*» та ін. Ці персонажі, які рухаються природно в своєму середовищі, різко контрастують із

Тарас Шевченко. *Видубицький монастир у Києві*.
Офорт. 1844 р.

Із серії *Живописна Україна*

войовничими позами людей з вищого суспільства, зображених придворним художником в оточенні зухвалої розкоші. Під кінець заслання спостерігаємо перехід художника від романтизму до реалізму, що помітно при порівнянні різноманітних пейзажів та історичних моментів України із пейзажами степу і гір Казахстану чи Аральського моря, останні будучи більш епічними і драматичними. Загальною рисою художньої творчості Тараса Шевченка є зображення краси світу і людей. В кожному мазку пензля, в кожній лінії олівця чи вуглини помічаємо універсальне прагнення до гармонії і заклик до боротьби за щастя людини, а це фундаментальні ідеї окультних організацій, до яких належав художник.

Текли і течуть тонни чорнила без жодного шансу вичерпати багатющу тему – тему життя і творчості Тараса Шевченка. Якщо Україна завдячує йому національне відродження і літературну мову, то він завдячує батьківщині вічність і безсмертя його слави. Перефразовуючи Джордже Келінеску, про Тараса Шевченка можемо сказати: ріки висохнуть у руслах, на місці його поховання виросте ліс чи фортеця і зірка зникне вдалині, допоки з української землі підніметься тонке стебло іншої лілеї з ароматом такої ж міцності.

Лідія КОВАЛЕЦЬ, д-р філологічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МОВОЮ ФАКТІВ: ПРО МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗКИ З БУКОВИНОЮ

Восени 2014 року виповнилося 150 літ від дня народження Михайла Коцюбинського. Це один із найвидатніших наших прозаїків XIX – початку XX століття, представник соціально-психологічної школи в українській прозі, його твори побудовані переважно на засадах імпресіоністичної естетики. Численні повісті, оповідання, новели, образки М. Коцюбинського стосуються соціального і духовного життя різних верств суспільства, передусім селянства («*Fata morgana*», «Тіні забутих предків», «Дорогою ціною», «П'ятизлотник», «Помстився», «Полюдському», «Ціпов'яз» та ін.) та інтелігенції («*Intermezzo*», «Для загального добра», «Сміх», «В дорозі», «Подарунок на іменини» та ін.). Разом з тим цього автора завжди цікавила людина як така, його творчість уже від початку талановито потверджувала дефініцію літератури як людинознавства. З огляду на високий ювілей Майстра варто пройтися його життєвими дорогами та окреслити конкретні зв'язки його з нашою Буковиною, зв'язки, простягнуті фактично аж у теперішню днину.

Михайло Коцюбинський

М. Коцюбинський народився у Вінниці в родині дрібного урядовця. Пізніше син висловиться про батька як людину добру, але запальну, «з вічними фантазіями, які ніколи не здійсняться». Часто змінюючи місце роботи, іноді й залишаючись без роботи, той мимоволі прислужився до того, що сім'я часто переїздила з місця на місце. Після закінчення початкової школи в м. Бар та Шаргородського духовного училища хлопець вирушає для продовження освіти до Кам'янця-Подільського, потім повертається до Вінниці, де займається самоосвітою і заробляє на прожиття приватними уроками. У 1890 році під час відвідин Львова Михайло Коцюбинський знайомиться з Іваном Франком та іншими західноукраїнськими

культурними діячами, домовляється з ними про співробітництво в галицьких та буковинських періодичних виданнях («Дзвінок», «Зоря», «Правда», «Буковина»). У 1891 році екстерном склавши іспит на народного вчителя при Вінницькому реальному училищі, молодий письменник починає працювати в селі Лопатинцях на Поділлі домашнім учителем, веде освітню роботу серед селян, записує фольклор.

У 1892-1897 році М. Коцюбинський перебував на посаді розпорядника Одеської філокерної комісії в Бессарабії та Криму, і з того відрізка часу – оповідання «Для загального добра», «Пе-коптьор», «Відьма» як колоритні, сповнені психологізму картини з життя молдован.

Відтак була праця в Житомирі у місцевій газеті «Волинь», із 1898 року – в Чернігівському земстві, з 1900-го – у статистичному бюро, в 1902-1904 роках – у Чернігівській губернській архівній комісії. У серпні 1903 року письменник брав участь у відкритті в Полтаві пам'ятника І. Котляревському, у 1906-1908 роках очолював товариство «Просвіта» в Чернігові. 1896 року тяжко захворівши, М. Коцюбинський лікувався за кордоном у Німеччині, Австрії, Швейцарії, тричі – в Італії, у 1910, 1911, 1912 роках відвідував Гуцульщину. І всюди не переставав бути обсерватором людського життя, безмежного світу природи, у творчості подовжуючи собі життя. Фізична кончина спіткала письменника в zenіті його літературної слави – у квітні 1913 року. Поховали небіжчика в Чернігові на Болдиній горі, де він так любив гуляти і звідки відкривається мальовнича панорама Чернігова, його ближчих і дальших околиць.

М. Коцюбинський жваво цікавився громадсько-культурним, зокрема літературним життям Буковини, читав деякі періодичні видання краю. Початок зв'язків письменника з Буковиною припадає на

1891-1892 роки, коли йому, домашньому вчителю в с. Лопатинцях, «прислали з Буковини минулих літ газети, журнали з надписами на полях і помітками» (Н. Й. Жук. Михайло Коцюбинський : Семінарій. – К., 1966. – С. 73). На сторінках буковинської періодики М. Коцюбинський уперше надрукувався 27 листопада 1892 року: це була стаття «Вироби селянок з Поділля на виставі в Чикаго», вміщена в газеті «Буковина». Відтоді твори письменника, статті про нього публікуються в цьому та деяких інших буковинських виданнях. М. Коцюбинський був обізнаний з літературним доробком Ю. Федьковича, вивчав його твори, пишучи повість з гуцульського життя «Тіні забутих предків».

Крім того, видатний прозаїк мав особисті й творчі контакти з О. Кобилянською, з якою познайомився 1899 року в Києві на археологічному з'їзді, листувався з нею впродовж 1901-1909 років. Твори О. Кобилянської друкувалися в редакціях М. Коцюбинським альманахах «Дубове листя» (1903) і «З потоку життя» (1905). Оповідання М. Коцюбинського «У грішний світ» у свою чергу публікувалося в альманасі на честь О. Кобилянської «За красою» (1905).

Від середини 1890-х років М. Коцюбинський листувався з О. Маковеєм, їх особиста зустріч відбулася в травні 1909 року у Відні. О. Маковей залучив письменника з Наддніпрянщини до співпраці в редакційній газеті «Буковина». М. Коцюбинський зі свого боку запросив О. Маковея до участі в альманахах «Хвиля за хвилею» (1899), «Дубове листя», «З потоку життя», а також у газеті «Волинь». У рецензії на збірку оповідань М. Коцюбинського «З глибини» О. Маковей відзначив артистизм автора – «чудового маляра природи» і «знаменитого знавця людської душі» (Буковина. – 1909. – 14 листоп.) Автором іще однієї схвальної рецензії на цю збірку М. Коцюбинського був І. Діброва (Буковина. – 1909. – 7 липн.).

Творець «Тіней забутих предків» листувався також із В. Сімовичем, з яким познайомився 1903 року на святі відкриття пам'ятника І. Котляревському. Майбутній видатний філолог вітав тоді М. Коцюбинського від молоді Буковини, згодом відгукнувся на смерть письменника статтею-некрологом (Буковина. – 1913. – 3 травн.), залишив спогади про нього.

17-18 травня 1909 року проїздом в Італію М. Коцюбинський побував у Чернівцях, потім у листі до дружини, Віри Коцюбинської, відзначав: «Чернівці дуже гарні, в гарному місці» (Твори : В 6 т. – К., 1962. – Т. 6. – С. 96). Тоді письменник мав зустрічі з О. Кобилянською, С. Смалем-Стоцьким, іншими

Михайло Коцюбинський з дружиною
(фото з архіву Михайла Слабошпицького)

громадсько-культурними діячами Буковини. Приїзд М. Коцюбинського в Чернівці ліг в основу оповідання Б. Гончаренка «Новий Світ. 46-48» (1964).

У Чернівцях проза М. Коцюбинського вперше прозвучала румунською мовою: 1908 року в місячнику «*Junimea Literara*» («Літературна молодь», №№ 9-10, 11-12) в перекладі Н. і В. Лункашу (псевдонім Н. Ткачука і В. Марку) та з передмовою було надруковане оповідання українського письменника «Пе-коптьор». Румунською мовою твори М. Коцюбинського переклала також З. Пенюк.

Векранізації творів М. Коцюбинського брали участь і буковинці: П. Міхневич та Ю. Величко зняли у фільмі О. Швачка «Кривавий світанок» (за повістю «*Fata morgana*»), П. Міхневич у кінострічці С. Комара «Коні не винні» (за однойменною новелою М. Коцюбинського); головну роль у фільмі С. Параджанова «Тіні забутих предків» (за однойменною повістю М. Коцюбинського) зіграв І. Миколайчук.

Життя і творчість М. Коцюбинського досліджували вчені з Буковини В. Сімович, І. Василаско, О. Губар, В. Лесин, А. Коржупова, О. Романець, М. Богайчук та ін. Ім'ям письменника названо одну з найкращих вулиць у Чернівцях. До слова, саме на ній розташовано чудовий архітектурний ансамбль – колишня резиденція буковинських митрополитів, нині Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Іван Кідещук

МІЖНАРОДНА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПРЕМІЯ – 2014 ІМЕНІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Міжнародна премія імені Ольги Кобилянської за роки свого існування стала однією з найпрестижніших премій України літературно-мистецького профілю. Вона була заснована у 2006 р. обласною газетою «Буковинське Віче» та готельним комплексом «Буковина» на чолі з відомою поетесою Вірою Китайгородською, головним редактор цієї публікації і донедавна головою Чернівецького осередку Національної спілки письменників України, та Валерієм Чинушем, директором готельного комплексу «Буковина», депутатом Чернівецької міської ради. Вже вісім років поспіль премія імені Ольги Кобилянської об'єднує сильний пласт обдарованих митців слова, пензля та рукотворчого ремесла, натхненних українським духом, що зуміли висунути на європейський рівень літературно-мистецьку творчість України, хоч спочатку ця премія мала обласний характер. З 2011 р. премія імені Ольги Кобилянської одержує міжнародний рівень, відколи на неї була номінована публіцист Ярослав Колотило, радник Міністерства культури Румунії, голова Бухарестської філії СУР та невтомний діяч на ниві української культури Румунії у співпраці з Україною. Це сталося, відколи щирий друг українців Румунії Василь Довгий, видатний письменник України і сучасний голова Чернівецького осередку НСПУ, драматург, публіцист і громадський діяч, член оргкомітету міжнародної премії ім. Ольги Кобилянської рік за роком збагачує номінаційні списки іменами українських особистостей Румунії, що своїм мистецьким зусиллям зберігають, розвивають і розповсюджують рідну українську культуру в широкі кола румунського народу на Буковині, в Банаті, Добруджі, Мараморощині і в Бухаресті.

Так у 2012 р., коли був жіночий рік премій імені Ольги Кобилянської, в ряди лауреатів з румунської сторони була прийнята майстриня гоблену Надія Боечко, дружина Генерального консула України в Румунії Василя Боечка, за художні вишивки портретів-святинь від апостола Луки до Мікеланджело, Рубльова, чи Джіотто, та Луки Кримського, та інших чарівних гобленів, якими раділи серця і душі наших сучасників на виставках Києва, Чернівців, Радівців, Сучави, Бухаресту тощо.

Між видатними лауреатами літературно-мистецької премії імені Ольги Кобилянської відкриваємо імена

поета Володимира Вознюка, директора Музею Ольги Кобилянської м. Чернівців, автора цінних студій про Царівну української літератури, та мецената Дарини Туз-Максимець, директора видавництва Букрек, що сприяла виданню кількох книг про життя і творчість О. Кобилянської та двох томів десяти томника «Твори» Ольги Кобилянської, який вийшов у світ під егідою спеціалістів ЧНУ ім. Юрія Федьковича та редагуванням проф. д-ра Володимира Антофійчука.

У 2013 лауреатами стали аж шість митців, між якими письменниця зі Львова Надія Черкес за збірку «Мачуха чужина» та Іван Нагірняк із Новодністровська за серію оповідань, а відомий драматург Василь Довгий одержав премію за драму «Царівна», створену за мотивами однойменної повісті Ольги Кобилянської. В перекладі на румунську І. Кідещука ця п'єса була поставлена яським режисером Аді Керуляну, її прем'єра з успіхом пройшла у Ботошанському театрі ім. Міхая Емінеску, а далі вона успішно гастролювала на сценах театрів Румунії, ознайомлюючи вперше румунських глядачів з класикою Царівни Буковини. Серед номінантів на міжнародну премію ім. Ольги Кобилянської 2014 року був і мер рідного для Ольги містечка Ґура-Ґуморулуй Маріус Урсачук, який оновив мініпарк Ольги Кобилянської, оздобивши його огорожею з традиційними буковинськими воротами та «одягнув» підніжжя бюсту Гірської орлиці в білий мармур, а в Будинку культури відкрив гостьовий зал Ольги Кобилянської, де відбуваються офіційні зустрічі та урочистості, пов'язані з життям і творчістю класика української літератури, що оспівувала долю селянства, як і наші румунські Лівіу Ребряну та Міхаїл Садов'яну.

Нещодавно, у 2014 році, саме у святкові дні Царівни української літератури лауреатам була вручена літературно-мистецька премія імені Ольги Кобилянської

У вітальнім слові голова президії, поетеса Віра Китайгородська підкреслила, що рік за роком високопрофесійні митці слова, пензля та рукотворчого ремесла поповнюють ряди лауреатів літературно-мистецької премії, а це – «визначальний чинник у вихованні молодих митців, у створенні сучасної буковинської школи на зразках традицій та новітніх тенденцій». Ця престижна премія існує вже стільки років, і це завдячується відданості і любові до мистецтва

депутата міськради і директора готельного комплексу «Буковина» Валерія Чинуша, який підтримує зріст української національної культури не тільки морально, але й забезпечує кожного року грошові винагороди преміантам. Лауреатами премії імені Ольги Кобилянської 2014 року стали: художниця Лариса Куваєва за серію портретів Ольги Кобилянської та пейзажів, створених технікою акварелі; україномовний письменник Румунії Іван Кідещук за художній переклад на румунську мову драми «Царівна» Василя Довгого; учителька Олена Матковська за традиційні буковинські вишивки сорочок, рушників, скатертин та салфеток, яка, будучи ученицею Ярослави Гафійчук, підняла на високий рівень мистецтво вишивання. Лауреати одержали грамоти та грошові винагороди, подякували оргкомітету та Україні від щирого серця за те, що, незважаючи на важкі часи, знаходяться люди, що кохають мистецтво і науку, виховують в патріотичному дусі молодь, яка без духовних надбань не може зростати.

З лицьових митців та діячів культури на урочистості вручення премії ім. Ольги Кобилянської виступали заступник начальника відділу культури Тамара Мінченко, художниця, лауреат премії ім. Ольги Кобилянської 2013 р. М. Рибачук, голова Чернівецького осередку НСПУ Василь Довгий, проф. д-р Чернівецького національного університету В.Антофійчук та ін., які підкреслили високопрофесійний рівень лауреатів міжнародної премії, «за допомогою яких розповсюджується світом творчість класика української літератури Ольги Кобилянської і здійснюється масове виховання цінителів мистецтва у любові до рідної мови, до народних джерел, до літератури і, взагалі, до духовних вартостей нацкультури» (Т. Мінченко). Як давні друзі українців Румунії В. Довгий та В. Антофійчук згадали успішну співпрацю з сусідами-побратимами. Так, В. Довгий зізнався, що зберігає й досі копії знімок з українських фестивалів Румунії, з березневих заходів, приурочених українському генію Т.Шевченкові, та осінніх буковинських свят в Гуморі, приурочених О.Кобилянській, де пізнався із нестримними патріотами, діячами Ярославою Колотило, Надією Боечко, Іваном Кідещуком, Маріусом Урсачуком та ін. інтелектуалами, з-між яких щиро рекомендував на цю премію, те що й виповнюється на нашу радість і гордість України, та на укріплення добросусідства з Румунією. «Я особисто, – додав В. Довгий, – співпрацював з письменником І. Кідещуком, який переклав на румунську мову драму «Царівна» за однойменною повістю О.Кобилянської, і вона успішно гастролювала з Ботошанським театром ім. Міхая

Емінеску в Румунії та Україні. Одночасно оригінал і переклад книжки «Царівна/ Prințesa» у прекрасному оформленні видавництва Букрек ми роздавали глядачам. Зараз працюю над новою п'єсою для дітей «Битва», теж за шедевром Гірської орлиці, сподіваюсь, вона матиме таку саму долю.

Іван Кідещук, Віра Китайгородська Валерій Чинуш, Олена Матковська та Лариса Куваєва

У свою чергу, проф. д-р В. Антофійчук, який викладає і в Сучавському університеті ім. Стефана Великого, згадав спільні праці із студентами українського відділення над Антологією української літератури ХІХ-го ст. і «Сторінками життя і творчості Ольги Кобилянської» та нову книгу, яку готує до друку разом з І. Кідещуком, теж про життя і творчість О.Кобилянської, в яку, крім коментарів поетичної прози, її подорожей, увійдуть в оригіналі і в перекладі на румунську маловідомі і невідомі зокрема румунському читачеві тексти. «Щодо перекладів Кобилянської для румунів тепло рекомендую – закінчив наш щирий друг В.Антофійчук – її «Твори», том 1, виданий торік у Букреку нашим ЧНУ, бо, дякувати Богу, сил вистачає».

На завершення поетеса Віра Китайгородська подякувала спонсору грошових винагород Валерію Чинушові, оргкомітету та діячам культури, які відгукнулися на запрошення, і всім цінителям творчості Царівни української літератури за їхню духовну підтримку національного мистецтва України, повідомляючи всім приємну вістку про те, що подібно благородній акції обласної Бібліотеки ім. Михайла Івасюка, яка видала у 2013 р. «Бібліографічний покажчик лауреатів за 2006-2012 рр.», так у 2015 р. видавництво Букрек старанням його директора Дарини Туз-Максимець видасть збірку «Лауреати літературно-мистецької премії ім. Ольги Кобилянської 2006-2014 рр.»

Дай же, Господи Милосердний, миру і любові в Україні! Хай Господь Бог нам помагає!

ЯК РАДІСНО, ПРИЄМНО І МИЛО, КОЛИ ДРУГ ПРИСУТНІЙ І РАЗОМ З ВАМИ ВТІШАЄТЬСЯ...

До 60-річчя від дня народження Володимира Антофійчука

Так підсумовував Григорій Сковорода свій погляд про справжню любов в одному із своїх знаменитих листів до найулюбленішого учня Михайла Ковалинського. А нам, українцям Румунії, найдоцільніше писати якраз стилем Сковороди і крізь призму його повчань про 60-річчя видатного українського літературознавця, культуролога, доктора філологічних наук, лауреата літературно-мистецької премії імені Івана Бажанського, провідного професора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича і професора та Почесного доктора Сучавського університету імені Штефана Великого Володимира Антофійчука, який народився в тому ж місяці січні, як і Михайло Емінеску, тільки не 15 січня, а 13 числа, у зловісній наслідки якого він ніяк не вірить, як американці, бо, як видно, його життєвий шлях «вимощений» одними тільки похвальними здобутками.

В іншому із листів до Ковалинського Сковорода писав: «Любов викликається з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю». Ні в якому разі не підозрюючи вельмишановного швіяра у подібній до скородинівської мотивації викликання любові, нам всім ясно і приємно, що пан Володимир Антофійчук безкорисливо, щиро і назавжди полюбив нас. І це – в момент нашої найнагальнішої потреби. Сталоса так, що в останній рік свого президентства Еміль Константінеску здійснив дводенний візит в Україну, а в делегації був тодішній міністр румунської освіти Марґа, який провів переговори в міністерстві української освіти, і зразу після повернення додатково підписав наказ про відкриття українського відділення в Сучавському університеті (одночасно і в Клузькому, де він був ректором). Для українки Румунії і зокрема для Сучавського університету це було значним моментом. Але в Сучаві вузівську

україністичну діяльність довелося починати з нуля. Мову почало викладати подружжя Аспазії й Корнелія Реґушів, які до тоді були науковими співробітниками Бухарестського інституту мовознавства. А викладання української літератури доручили нині покійному Юрієві Луканові, випускникові бухарестського українського відділення, призначеного на працю в школу рідного села Калинешти-Єнаке, звідки він переїхав до восьмирічки села Іпотешти, що біля м. Сучави, де зразу ще викладав українську мову, згодом єдиним його учнем, який ще вивчав цей предмет, був нині покійний провідний український поет Румунії Іван Негрюк (згодом – випускник Чернівецького університету), а далі Юрій Лукан викладав тільки російську мову. Отож, можна лише подумати, як важко було покійнику справлятися із зовсім новими для нього вимогами вузівського рівня. Адже ж, як часто повторювалось тоді (і небезпідставно) на бухарестському філологічному факультеті, хорошого вузівського викладача літератури слід готувати років з десять. Це значить, щоб він, після закінчення факультету, зростав би у вузівській атмосфері й на її рівні, чого покійному Луканові, а то й самій Сучаві, повністю бракувало.

На наше щастя, перефразовуючи Сковороду, поряд нас Бог поставив шановного нині ювіляра Володимира Антофійчука. Завдячними цьому і щасливими мали були б почуватися сучавські студенти Володимира Антофійчука! Бо професор Чернівецького університету, який почав викладати українську літературу зовсім по-сучасному, поширюючи в Сучавському університеті цінні здобутки, досвід, кругозір і методологію престижної своєї чернівецької Альма Матер. Хоча йому було важко викладати в Чернівецькому університеті і, одночасно, регулярно подорожуючи до Сучави, совсіно і з

почуттям великої відповідальності викладати і в Сучаві, пан Володимир Антофійчук не обмежився тільки читанням лекцій. Як справжній фахівець, він збагнув нагальну потребу студентського посібника з української літератури, здійснив його і надрукував у видавництві Сучавського університету. У навчальній програмі бухарестського українського відділення (і всіх інших тамтешніх відділеннях іноземних мов) передбачувались, перемінно, і викладання історії та географії народів, яких мови там вивчалися, а від певних років до сучасності у навчальну програму було введено культуру українського народу (відповідно, і решти народів). Цінність вузівського підручника (не звичайного посібника, а таки справжнього підручника) пана Антофійчука полягає в тому, що він функціонально і цікаво поєднує елементи української географії, історії та культури і створює чудовий «фон», на якому цінність та оригінальність української літератури виявляються по-новому, цікаво, переконливо і в постійній синхронізації її фактів з фактами інших літератур. За цим підручником дуже «зручно» і цікаво можна викладати українську літературу і в бухарестському та клузькому українських відділеннях, успіхи залежачи, правда, від викладацьких здібностей педкадрів.

Ні цією працею не обмежилась присутність пана Антофійчука в Сучавському університеті. Як модерний вузівець, він постійно дбає про поширення діалогу «викладач – студенти», намагаючись увести останніх у «таємниці» літературознавчої ексегези і прищеплювати вихованцям любов до таких зацікавлень. Зразковим прикладом і «плодом» такого викладацько-студентського «діалогу» є виданий перед роками збірник наукових розвідок про Ольгу Кобилянську студентів Сучавського і Чернівецького університетів. Вищим «щаблем» праці професора Антофійчука зі студентами є навчання деяких з-поміж них у доктораті, про що Сучава досі ні не могла мислити.

Фактично необмеженою і благодатною є позауніверситетська участь шановного ювіляра у всіх культурних заходах, проводжуваних у Південній Буковині з нагоди різних відзначень Шевченка в Негостині чи Сучаві, Сильвестра Яричевського в Сереті або Ольги Кобилянської в Ґура Гуморулуй. Участь професора Антофійчука в цих заходах, хоч не-хоч, «надолує» нестачу місцевих україномовних діячів культури, надаючи помітної значимості культурним заходам.

З іншого боку, «картина» культури Південної

Буковини набуває ціліснішого вигляду, з однієї сторони, завдяки поверненню в її «лоно» перевиданих професором Антофійчуком праць південнобуковинських авторів, як, наприклад, праці Сильвестра Яричевського про Тараса Шевченка, або вперше почергово виданих у Чернівцях творів Дениса Онищука, з літературною спадщиною якого ми вповні ознайомлюємося тільки завдяки невтомній праці пана Антофійчука. Не оминає увагою шановний ювіляр ні сучасних наших українських письменників Стеліана Грую, Івана Ковача, Івана Кідещука і ін., і його «погляд збоку» є виваженою «шкалою» оцінення здобутого нашою українською літературою і корисним дороговказом її можливого подальшого буття.

Пан Антофійчук спромігся також збагатити й урізноманітнити «картину» нашої сурівської книжкової «продукції» виданням у нас чудової книги «Святі чуття, закладені в молитву», за допомогою якої наші читачі одержали можливість дізнатися про одну із визначальних рис української літератури – її проиняття біблійним вченням, риза, яку ніяким чином не виявлялося у нас до тепер. Зацікавлення цим питанням у пана Антофійчука – надто помітне. Воно сконкретизоване у численних розвідках, одну з-поміж яких (Псалом у творчості Шевченка і Михайла Емінеску) він представив на Бухарестському шевченківському симпозиумі, а іншу – на організованій у нас славістичній конференції. Румунські учасники обох заходів відзначили доцільність, актуальність і літературознавчу ефективність таких підходів.

Нарешті, шановний ювіляр часто виступає в наших публікаціях «Вільне слово» та «Український вісник», а щодо «Нашого голосу», то, не вичислюючи велику кількість надрукованих у нашому журналі статей Володимира Антофійчука, відзначимо лише той важливий факт, що вони надають нашій публікації місткішої змістовності, урізноманітнюють її проблематику, додають їй престижу.

Не можемо не відмітити спільність наших і Антофійчукових занять, які вирішально обумовлюють нашу взаємоповагу і дружбу, бо, як відзначав той же Сковорода, «...для повної і істинної дружби, яка єдина найбільше зм'ягшує прикрощі життя (яких нам зараз – достатньо – «Н.г.») і навіть оживляє людей, потрібна не лише прекрасна добродішність і подібність не самих тільки душ, але й занять».

Редакція «Нашого голосу»

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБРАЗ КОЗАКА-УКРАЇНЦЯ В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Імагологічні студії)

(Продовження з № 246)

Образ Тимофія Хмельницького у творчості Мирона Костіна

Дан Хорія Мазілу у своїй праці «Ми про інших. Фальшивий імагологічний трактат» говорить про національну приналежність, як про ідеальний «супорт» негативного образу. Посилаючись на Стойку Лудеска та Йона Некулче, він впевнений, що ці автори знали, звичайно, що «етнічні натяжки» є «ключем успіху» і являють собою «підтримку», на яку тексти, спрямовані на дискредитацію (для історії), чи то «памфлет», чи то «деструктивний образ», могли зручно покладатися. У цих літературних «формах», до яких давні письменники доходили, іноді випадково, «писанина» стає більш особистою, як будь-коли, стеження за противником, чи за антипатичною особою не піддається правилам і стимулює винахідливість (композиційну та стилістичну), історія – іноді вузька і строга, незручна – стає вигідною і дозволяє багато дечого. Звільнені від стеження за історичними подіями, письменники стежать за людьми, як правило, за головними героями. Досліджують та аналізують їхню поведінку, і зображують їх заново, саркастично¹.

Клаус Гейтман, який досліджував образ румуна в німецькому культурному просторі, вважає, що образи народів, особливо у деформованих формах, етнічні стереотипи не дозволяють ретельне уявлення про те, що виражають, але пропонують дуже важливі інформації про тих, що створюють ці образи².

Етнічна імагологія як підгалузь імагології – це зовсім нова наука, яка розвинулась в Євро-американських академічних колах у другій половині ХХ-го століття. Але наскільки новою є наука, настільки давнім є заняття. «Етнічна імагологія має достатньо глибокі коріння. Пишучи про греків, скіфів, гетів, персів та єгиптян, і про те, як вони сприймали одне одного, Гомер, Гесіод, Геродот та інші, займалися імагологією, хоч і не усвідомлювали цього», – пише той самий Андрей Оіштяну, який наводить як приклад в цьому відношенні талмудичну притчу:

Одного разу двоє мужчин спускались через димар до хати. Один з них забруднив обличчя сажею, інший ні. Побачивши чисте обличчя свого товариша, чоловіки із забрудненим обличчям навіть на думку

не спало, що його обличчя може бути брудним. В цей час чоловік з чистим обличчям побачив брудне обличчя свого друга, подумав, що і його так само, тому пішов і помив своє чисте обличчя³.

Так само, як і вищезгадані Гомер, Гесіод та Геродот, молдавський літописець Мирон Костін писав про українців (українських козаків), поляків, німців, мадярів, турків і татар, про їхню натуру, різні звичаї та про те, як вони сприймали одне одного. Дан Хорія Мазілу вважає, що українські козаки – єдине плем'я, над яким Мирон Костін визнав за необхідне зупинитися і представити його детально у *Літописі Країни Молдавської від Аарона-воєводи до наших днів*. Правда, він зупиняється і над поляками, але козакам зарезервованій «погляд», який має систему:

По-перше, думаю, що йдеться про добре пізнання, бо, говорячи про козаків, Мирон Костін говорить, насправді про українців, серед яких він провів своє дитинство і юність, тому що маєток Новосілка Нова і місто Бар (в якому навчалися сини гетьмана Янку Костіна) знаходились на Поділлі, де жило багато українців. Він знав їхню мову (пригадаймо пасічника Яцька, який відповідає «заселенцям» Драгоша-воєводи українською мовою – *Польська поема*), мав змогу бачити їх в різних обставинах (навіть під час війни, коли місто Бар попало під руку Богдана Хмельницького), мав нагоду зібрати досить інформації про українців⁴.

Вихований у польському середовищі, Мирон Костін все життя підтримував тісні зв'язки з політичними та культурними діячами Польщі. Він був прибічником ідеї польсько-молдавського союзу проти Османської імперії (з цієї причини його деякі твори були присвячені виключно вищим сановникам Польщі, наприклад, «Польська хроніка», написана для королівського конюшого Марка Мачинського, і «Польська поема», присвячена королю Яну Собеському). Як великий боярин, Мирон Костін не сприймає із симпатією козацьке повстання проти поляків, однак, часто захоплюється їхньою хитрістю та хоробрістю. Він представляє козаків під час панування кожного з молдавських господарів, починаючи від Штефана Томші, який воював із вдовою Єримії Могили.

Турки почали ненавидіти польські напади на Молдавію, а ще сильніше ненавиділи козаків, які захопили турецьке місто Трабзон, що по той бік Чорного моря, а також захопили і велике число турецьких суден, навантажених товаром, і якогось Цікал-пашу з кількома воєнними суднами, і Чорне море було закритим для турків⁵.

Також довідуємось, що (здається теж під час панування Штефана Томші) Скіндер-паша (як називає його літописець) відправив посланців до польського короля з проханням зупинити вихід козаків на Чорне море, бо вони нападають на міста, які побудували турки над Дніпром. «Аслан і Герод й інші міста захопили і втратили всіх турецьких воїнів. І щоб не нападали більше зі своїми військами на Молдавію».

Під час воєводи Раду Великого Мирон Костін, говорячи про поляків, споминає козаків (слова, які стали стереотипом для поляків):

Дізнавшись пані і бояри, що йде на них Скіндер-паша, і Раду воєвод як добрий християнин повідомив ляхів, щоб втікали. Але гордий і нерозумний лях не хотів вирушати сперед наступаючих турецьких військ. Правду мають козаки, коли говорять про них: «Після шкоди і лях мудрий»⁶.

Під час воєводи Ґашпара літописець згадує про козаків-лісовців, але це не були українські козаки, а польські найманці.

Також в літописі Мирона Костіна зустрічаємо козаків Сагайдачного, які в серпні 1672 року спізнилися, йдучи на допомогу ляхам у війні проти турків, «запізнилися на грабівці, така в них натура, і наздогнали їх татари в дорозі»⁷.

Літописець описує хоробрість і хитрість в бою козаків: «Турки напали на козацький табір. Через ніч козаки приготували свій табір до бою, вирили два ряди ровів, один ряд біля возів, а інший трохи далі від табору [...] багато війська турецького загинуло в тім бою», а іншим разом козаки погнались за турками аж до їхніх наметів, де «за своїми звичаями, козаки почали обкрадати турецькі намети [...], поламали козаки колеса, на яких стояли турецькі гармати».

«Ще мають козаки таку звичку, коли їх дістане лихо, і б'ють по них з гармат, тоді нападають гуртом в той бік, звідки стріляють в них [...] і напав на турецький табір страх, і зробилася велика метушня, половина війська турецького покинула намети і втекла з табору, покинули турки гармати і все, що мали, бо зчинилася

велика колотнеча. І забрали козаки весь одяг, шаблі і всі речі, які покинули турки в своїх наметах, а що не могли забрати, порізали, порвали і поламали, і з великою здобиччю повернулись до свого табору». Дивувалось все королівство і всі голови королівства з козаків, які не боялися нічого і нікого⁸.

Мирон Костін намагається розповісти історію козацтва, а Богдана Хмельницького називає по-казацьки – Хмелем: «Історія Хмеля, гетьмана козацького, від якого почалось і наше лихо, яке триває по сьогоднішній день [...] Начало всіх лих і спустошення цих країв, початок падіння і зменшення польського королівства і ослаблення нашої держави. [...] Козаки тягнуться з руського роду, вони є останками руських

Андрій Лях. Козаки

князів, яких довгий час підкоряли польські королі, і забрали від них Київ – престол всієї Русі, а перед тим вони жили вільними, не кріпаками на обох берегах Дніпра (хоч в той час Україна по цей бік Дніпра була під Польщею, Мирон Костін знав добре, що колись існувала Київська Русь – вільна держава)⁹.

«...будучи людьми спритними і дикими, назвали їх козаками, від диких козуль, або через те, що полювали лугами Дніпра на диких кіз, звідти походить їх назва, назвали їх козаки, тому що ходили за козами»¹⁰.

Опісля польський король Стефан Баторій зробив найбільше поселення для козаків, дозволив їм мати власного гетьмана, із прапором та барабанами, з трубами, і по своїй волі дозволив їм вибирати гетьмана над собою, і дозволив їм виходити в Чорне море, а також зареєстрував їх, 40 000 козаків зареєстрував, і дозволив їм мати власний престол на дніпровському острові, де знаходився великий монастир і кілька церковець. Отаким є початок козацького війська [...] ще з тих часів багато лиха заподіяли козаки Кримові та Турецьким Державам»¹¹.

(Продовження на 18 стор.)

ОБРАЗ КОЗАКА-УКРАЇНЦЯ В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Продовження з 17 стор.)

«Від одного часу ляхи, щоб не розірвати мир з Турецьким царством, почали робити козакам різні перепони, щоб закрити їм вхід до Чорного моря, а це не сподобалось козакам, бо Чорне море, де вони нападали на турецькі кораблі, приносило їм багаті здобутки. [...] І через ці перепони козаки кілька разів піднімались проти ляхів на чолі з Наливайком гетьманом, Сулимою та Казимою, їхніми гетьманами»¹².

Спочатку Богдана Хмельницького в літописі Мирона Костіна зустрічаємо «дяком польського війська, писарем, як вони називають його»¹³.

«Отримав Хміль данину від польського короля, біля Чигирини, місце для хати. І побудував біля хати церков, і так появлялись з кожним днем інші хати, поки появилось селище Суботів. Недалеко від Чигирини на полях біля річки Тясмин. [...] ...але Чаплинський доносив на Хміля своєму господареві, бо заздрив йому за той Суботів говорячи: «Навіщо мужикові потрібні маєтки? [...] і так ув'язнили Хміля і забрали від нього Суботів, власником якого став Чаплинський. І якщо б не допоміг Зацвіліновський, один зі старих слуг Конецьпольського, Хмілю втекти, вони мали намір стратити його. [...] „Забрав від мене Чаплинський Суботів, і все що в мене було, але шаблюку з руки моєї ще не забрав”, – сказав Хміль і, покинувши Чигирин, подався через Дніпро на Переяслав [...] але не знайшовши собі місця ні по той бік Дніпра, попав до запорізьких козаків, звідки, не чекаючи багато, направився до Криму, до кримського хана».

Описуючи битви між польським військом та козаками (результатом яких стало визволення України з-під польського панування) Мирон Костін зображає Богдана Хмельницького як месію українського народу – «побачивши силу, якою володіє Хміль, потекли до нього козаки зі всіх островів, як жиди до Месії»¹⁵.

Про весілля Тиміша Хмельницького з Руксандрою, дочкою молдавського воєводи Василя Лупу, Мирон Костін пише:

І таким чином 1652 року Богдан Хмельницький, козацький гетьман, захотів посвататися з воєводою Василем Лупу і зробити весілля своєму синові Тимішу з дочкою господаря Молдавії Руксандрою. [...] Велика неподібність між дворами і характерами! З одного боку вісімнадцятирічне панування, багате та поважне господарство, а з іншого тільки два роки, як вирвались з-поміж селянства. Українки співали по всіх кутах «ладо, ладо», а жених сам – тільки обличчя людське, а натура, як у звіра.

Але зате на весіллі все було в порядку, не

бракувало нічого. Кілька тижнів просидів Тиміш в Яссах, разом зі своїми осавулами, полковниками та отаманами, а племінники Василя Лупу, син отамана Гаврила та син отамана Георгія, а також і сини боярів Ніколая Бугуша та Йона Прежеску сиділи в Чигирині, як заліг за Тиміша. Опісля Тиміш вирушив зі своєю панною до Чигирину.¹⁶

Як бачимо, Мирон Костін не описує в деталях кохання, чи некохання домниці Руксандри, ні її весілля з Тимішем, якого зустрічаємо на наступних сторінках, спішучи на допомогу своєму тестеві, але здається, що козацька допомога не обійшлася дешево для молдавського воєводи. Мирон Костін пише: «...пограбували козаки яські ліси від дороги Капотештів аж до самих Гушів, забрали всю велику рогату худобу, яку Василь Лупу був змушений викупити від них, заплативши по золотому грошеві за кожну з них, і повернув їх людям».

Багато людей стратили козаки, одні з них не відали, що козаки грабують край, інші йшли поклонитись чашникові Штефаніці, який був з Тимішем, але козаки зустрічали їх і вбивали, так загинув вельможа Теут і багато інших.

«...загинув і Котнарський, писар польський, якому Василь Лупу довіряв найголовніші справи, Тиміш, зять воєводи, тиран без страху Господнього з дикою поведінкою, стратив його через те, що писар був ляхом і намовляв воєводу не віддавати свою дочку за нього. [...] І ходив Тиміш з думкою стратити дворника Тому та скарбника Йордаке з тієї самої причини, говорячи, що ці два бояри разом з Котнарським уговорювали Василя Лупу, щоб не віддавав дочку за нього. [...] І ходили ці два бояри ніччю, тайком і тільки кризь ворота, що біля будинку, в яким жила панна. Василь Лупу тільки зітхав важко і ламав собі руки через такого зятя, як Тиміш. [...] І були з ним старшини козацького війська, полковники Богун та Носач, славні і старі козаки. І так, без жодної вини, за єдине слово, сказане Богуном, Тиміш витяг шаблю і поранив його в плече, і Богун був змушений ходити зі зав'язаною рукою. Таку дику натуру мав Тиміш! І жоден з полковників не смів сказати слова»¹⁷.

Допомога, яку Тиміш надавав своєму тестеві завжди була схожа на козацький напад на молдавський край. Про останню допомогу, в якій і загинув молодий Тиміш, Мирон Костін пише:

Коли добрався Тиміш до кріпості [Сучави], таки другого дня пустився грабувати монастирі. Першою жертвою став монастир Драгомірна, на який напад

з гарматами і завоював його, та хоча купці і бояри, які заховались тут, віддали йому весь свій товар та коштовності, козаки вели себе не по-християнськи, гірш від тих поганів, обезчестили дівчат та жінок, які заховались в монастирі. І якщо було б вистачило часу Тимішеві, то не залишив би непобрабованим жодного монастиря.¹⁸

Атанас Щелоумов. Козаки XVII ст.

І все ж таки Тиміш Хмельницький пожертвував життям, захищаючи батьківщину свого тестя. 12 вересня 1653 року, захищаючи фортецю, під час гарматного обстрілу спочатку було його поранено у стегно коло пахвини. Від рани почалася гангрена, від якої 15 вересня 1653 року він і помер. Мирон Костін пише з задоволенням про його смерть: «Ті гармати вкоротили Тимішеві віку, Господь засудив його справедливо, і заплатив йому за всі його злочини»¹⁹.

Після смерті Тиміша Руксандра не хоче покидати Україну, хоча Василь Лупу умовляв її, вона залишається у Рашкові, в маєтківі, який подарував їй Богдан Хмельницький в 1653 році після смерті свого сина. Коли побачив її брат Штефеніце, що Руксандра не хоче покидати Рашков (мабуть, подумав, що його сестру не відпускають козаки), намагався забрати її силою. «Але не змогли наші захопити Рашков, тільки роздражнили козаків, які завжди шукали причини, щоб нападати на нашу державу»²⁰.

В післямові до *Літопису Країни Молдавської від Аарона-воєводи до наших днів* Магдаліна Попеску

(Далі буде).

¹ Dan Horia Mazilu, *Noi despre Moldova*, Ed. Minerva, București, 1975, p.34.

² Klaus Heitmann, *Imaginea românului în spațiul lingvistic german. 1775-1918. Un studio imagologic, traducere și introducere D. Hîncu*, Ed. Univers, București, 1995, p. 29.

³ Andrei Oişteanu, *op. cit.*, p. 13.

⁴ Dan Horia Mazilu, *op. cit.*, p. 45.

⁵ Miron Costin, *Letopisețul Țării*

⁶ Ibidem, pp.34-35.

⁷ Ibidem, p. 64.

⁸ Ibidem, pp. 66-87.

⁹ Ibidem, p. 132.

¹⁰ Ibidem, p. 133.

¹¹ Ibidem, p. 133.

¹² Ibidem, p. 134.

¹³ Ibidem, p. 137.

¹⁴ Ibidem, pp.138-139.

¹⁵ Ibidem, p. 141.

¹⁶ Ibidem, p. 167.

¹⁷ Ibidem, pp.169-170.

¹⁸ Ibidem, p.185.

¹⁹ Ibidem, p. 191.

²⁰ Ibidem, pp. 239-240.

²¹ Николае Йорга румунський історик, літературний критик, мемуарист, драматург, поет і політичний діяч.

²² Ibidem, pp.296-297.

пише, що останні дослідження, близькі порівняння між твором та архівними документами, ставлення літописця до опонентів та друзів, до турків і поляків [та українських козаків], його погляди щодо воєводів, релігії, багатства тощо виявили, що між його письмовим підтвердженням та його поведінкою існують точки розриву.

Один факт залишається між усіма найгіршим. Мирон Костін зрадив кілька разів управління і перед цими доказами його *Літопис* міг появитися, як прихований метод пояснення та непряме виправдання вини, яка мучила совість автора. Про що йде мова? Прибувши в Молдавію на прохання Василя Лупу, скоро після того, як його було віддалено від трону, молодий Костін переходить в табір Георгія Штефана, хоча здається, що був зобов'язаний перед воєводою, який допоміг йому в респатріції після довгих 20-річних негарздів. Йорга²¹ перший виявляє неполадки і відмічає, що Мирон, описуючи свій перехід з одного табору в інший, не відчуває себе вимушеним виправдовуватись. Через два десятиліття, 1673 року, коли переможений турками Штефан Петрічейку змушений відступити до своїх польських прихильників, Мирон Костін відмовляється слідувати за ним, хоча він порадив воєводі вступити в союз з ними. 1678 року свідчить фальшиво проти Антона Росетті, коли Оттоманська Порта судить воєводу.

Дуже неясно з'являється роль Мирона Костіна у комплоті, який організував його брат Величко проти Константина Кантеміра, який, невислухавши їх, засуджує обох на смерть і страчує²².

Певна річ, що образ Тиміша Хмельницького і взагалі образ українського козака змальований темними кольорами, але не без симпатії літописцем Мирон Костіном, мав великий вплив на авторів, які писатимуть про українських козаків та історичний епізод – породичання українського гетьмана Богдана Хмельницького з молдавським воєводою Василем Лупу.

А чи насправді були такими українські козаки?

Юрій ПАВЛИШ

Із циклу «ПОПІЛ І РОЗМАЙ»

* * *

Ще дотепер я не зборов
Усі важкі зловжитки.
Та ще в мені квітує кров,
Бо час планиду виткав.

Я розгрібаю так і сяк
Зловжиткостей основи,
Щоб зміст їх послідовно бляк
Від зерна до полови.

* * *

Стрясаю в тиші на папір
Думок нових я ряску.
Не йду собі наперекір,
Бо вірю в Божу ласку.

Давно я в тиші не писав.
Тепер я ваблю спокій.
Вже чую, що говорить став
І всі його уроки.

* * *

Вже жду нову пору снігів,
Бо жовтень в падолисті,
Хоч до тепер ще не успів
Почути вітру свисти.

Спокійна осінь, хоч мороз
Панує у світанку.
Моя пора невтишних гроз
Порадить забаганку.

* * *

Із-за сердечності не зміг
Я істину читати,
Тому фальшивості поріг
Не відчував я в хаті.

Таке життя, така пора.
Для мене оборотна.

Чи принесе колись добра
Принада заколотна?

* * *

Минає день, минає ніч,
Чи хочу, чи не хочу.
Світанок має власний спіч,
А захід лжу пророчу.

Оберігай мене від лжі
Довіку, вічний Боже.
Наївся досить я їржі.
Наївся й манни тоже.

* * *

Я звав колись і знову зву
Недавно Незабудку.
Та може стріну я нову.
Мені не до відлюдку.

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Іду і йтиму ночі й дні
Не куди бачать очі,
А щоб час смутку голоднів,
Чи хоче, чи не хоче.

* * *

Повіяв вітер-вітерець,
В моїй душі спокійно.
То ж я, осінній легінець,
Живу в порі надійно.

Ми, доле, осене моя,
Пограємося в строці,
Дружитиму з тобою я,
Бо й ти всі пори в році.

* * *

Допоки рухаюся, йду
Думками і ногами,
Підкову, знаю, що знайду
В естві нової гами.

Співає даль, співає близь,
Співає навіть гомін.
Якщо мене не мучить гризь,
Спокійності вагомї.

* * *

Читаю різних авторів
Дорогоцінні книги.
Читаючи, я аж упрів
Від хліба й мамалиги.

Друкують ще нові збірки,
Друкують і Гомера,
Щоб гріла їхні сторінки
Собою кожна ера.

«ПОСІЮ МОЄ ТІЛО В НЕОРАНУ ЗЕМЛЮ»

Народився Михайло Небиляк 17 січня 1949 року в селі Верхня Рівна, на мальовничій Мараморощині, недалеко від річки Тиси, яка відділяла його від рідної та милої йому України, котру він так палко любив, але, на превеликий жаль, йому не вдалося ступити ногою, приклонити коліно і поцілувати землю сьогодні вже Вільної Незалежної України, котру він уважав рідною.

У ніч на 18 лютого 2003 року Михайло Небиляк посіяв своє тіло в неорану землю, відійшов у вічність, за якою він тужив в останні роки свого життя, надіючись, що там, у вічності, він знайде спокій неспокійних весен, як він писав в одній зі своїх поезій: «Посію моє тіло в неорану землю/ і родити буду в кожній гілці/ і в кожному листку./ Буду грати на флюярі/ на весіллі кожного із віечарів».

Михайло НЕБИЛЯК

ЕТЮД

ДО МАТЕРІ

*«...рушник вишиваний
на щастя і долю дала.»*
А. Малишко

*Не забуду той вечір я, мамо, ніколи,
ті хвилини тривожні, важкі...
як тьма налягала пухом на доли,
а поїзд спішився в далечі жаркі.*

*Ти тремтіла боляче; хвилини тікали
в невідому казковість доріг...
і мрії бурхливі жаром палали,
а втомлений місяць на вербах заліг.*

*Десь далеко, можливо, ти тужиш за мною
й чекаєш щоднини мене.
Я в ночі тривожні сиджу з тугою...
Чекай, я вернусь, як осінь мине.*

МОЛИТВА СТАРОЇ ВЕРБИ

*«Не рубайте мене; я плакати буду,
вітер пришліть, хай колише мене;
не рубайте, молю, вже стару і худу,
слухайте біль, поки осінь мине...»*

*Я заплачу з туги й буду снити вогонь,
сонце хай грається світлом в гілках;
не рубайте мої коренці старі:
вродите страх в застарілих очах.*

*Ви лишіть, хай співають пташки голосні,
бійтесь дрожання на білих руках:
Я вам щастя знайду ще колись навесні,
Слухайте біль, не народжуйте страх.»*

*Закохане серце ховається в хмари,
тікають у вирій трикутники сну,
ховаються в безвість колишні примари,
які не вклонились безмежному дну.*

*У яблуках літо спить серцем маляти,
У вікна дощ лиє розплетений сум,
бо вітер зібрався поеми писати,
щоб коси берези вповилися в шум.*

*І боляче серцю, як рибі у спеку,
як матері сина вести в далечинь,
бо хлопець тривожно співав про смереку
й сопілкою серця віддалював тинь,
яка його несла кудись в небезпеку,
де осінь сміється на відблиск умінь...*

ЗРУБАНІ ТОПОЛІ

*Зрубав хтось ті стрімкі тополі,
покрились мохом білі пні,
а ті дрова, без листя й голі,
давно десь зникли у вогні.*

*Гуляє вітер полем сивим,
під сонцем злим горить земля,
а пісня гнеться в темні гриви
і треться знов, немов імла.*

*... Не чути шум листків тополі,
по голім полю вітер гне
траву рясну, якої болі
за серце шарпають мене.*

Михайло МИХАЙЛЮК

ПАНТЕЛЕЙ ЗАБАГ ЖЕНИТИСЯ

(Уривок із недописаного роману)

«Молодий жовнірик
на урльоп си просит»

Пантелей Дранка приїхав додому на урльоп і жахнувся. Дерев'яна хата, кладена у зруб ще його дідом Харитоним, одним рогом вгрузла у землю, від чого і маленькі вікна з віконницями навхрест стояли криво, а шибки на них потріскали. І покрівля – одна біда. Пошита соломою, вона почорніла і перетліла від дощів та снігів, почала промокати, крокви від вологості гниють і трухлявіють. Комин на хаті полушився і перебекерився, тріщини зяють на ньому. Так недалеко й до пожежі – міркує Пантелей. «Най би ти згоріла!» – лається у думці парубок, та за які гроші нову хату класти, коли є лише дві латки поля, город, а в стайні ні коня, ні корови, ні овець нема. Лише кілька курочок тримає старенька мати Євдокія, яка ледь шкандибає, костуром підпирається, бо надірвалася на роботах на чужому полі, відколи чоловіка Бог спрятав – привалило плитою у каменоломні жида-паршука Айзека, будь він проклятий!

Ще до того як дістати повістку про те, що з осені стане жовніром, стара Євдокія била Пантелею голову оженилися, привести в хату їй на поміч молоду невістку, бо самій грядки скопати й засадити городиню їй не під силу.

Пантелей відмахувався від настоювань матері – бо який то господар з парубка, що не пройшов військову службу? Одне посміховисько. Залишити молоду жінку на три роки жовнірства, може, у тяжі, а може, з дитиною на руках, капарити з немічною матір'ю? Та й котра дівка піде на їх злидні, хіба така ж бідачка, як і він, а не ґаздівська дитина... Бо може вийти, як у тій співанці:

«Оженився кострубатий
Та й взяв пелехату.
Та й не вміли ґаздувати –
Запалили хату.
Хата горить, хата горить,
Хата догоряє.
Кострубатий з пелехатов
Козачка гуляє».

Е, ні, женитися треба з розумом, а не по дурному пхати голову в ярмо. А йому, Пантелею, якраз. Та не завтра, а десь через рік, коли восько закінчить і вернеться додому статечним парубком, якому лиш би ґаздувати.

А тепер, за час урльопу, варто би дівку угідну мати на оці: не таку злидарку, як він, бо з такою до старості не доробишся, але й не багачку веледну, бо така за нього не піде – тільки сорому наберешся, заславши до неї старостів. Йому би підійшла дівка з порядної сім'ї – з дзестрою, себто з якоюсь фальчею доброго поля, а ще за яку тесті дали б і грошей коня купити, а з пропою міг би почати хату класти побіля старої батьківської.

Та в кого з ґаздів така дівка на віддання? Бо за два роки, відколи став жовніром, в селі вже багато дівок стали під вінець, повиростали вчорашні шмаркачки – ціла плутанина.

Він, Пантелей, мусить з кимось порадитися. А хто йому відкриє очі, як не Нюх, себто Петро Пелехатий, старий звідник, який з того й живе: «пронюхає» котра дівка-відданиця з котрим парубком щоразу данець крутить на Толіченці, чи котра пара вечорами пліт підпирає, скільки поля і яку дзестру дадуть за ту чи іншу дівку, хто коли і до кого збирається старостів посилати, коли і яке буде весілля – з великою музикою, чи з малою. Все вивідає Нюх, тому до нього ходили майбутні женихи, як дівки до воржки, або баби до знахарки Їхтімії.

То і Пантелей поцупив у матері курку (скаже старій, що половик зцапав!), продав шинкарці, і з грішми у кишені запросив Петра Пелехатого на могорич. Зайшли до шинку Іцика, сіли за столик у кутку. Нюх шморгав носом і потирив руки, розпитував Пантелея про жовнірську службу, здоров'я матері, а парубок совався на стільці і доливав вуйкові горівки із замовленої в Іцика пляшки, не знаючи як почати бесіду про те, що йому боліло.

Нюх подумки втішався з розгубленості парубка: «Еге, хлопче, відтепер ти вже мій, ще не одну пляшку поставиш до свого весілля! Як вижу, ти

ще ніяку дівку не маєш на оці, бо полохливий, як заєць, тільки озирася на всі боки, а куди бігти – не знаєш...»

Пантелей ще й першу чарку не допив, а Пелехатий вихилив вже третю, витер рукавом губи і до парубка:

– Мой хлопче, чого трясешся, як жид на гім...і? Кажу, не бійся, не вкусю... Що, іще жовнірство не закінчив, а вже пахне тобі підтичкою, га? Вгадав?

Пантелей знітився і почервонів, немов спійманий на крадіжці, хапнув зі стола чарку і перекинув у рот:

– Та я, вуйку, хотів лише розпитати вас, бо ви все знаєте, що діється у селі, хто з ким побрався або побереться, дома мама стара і слаба, ледве ногами плентає, хата валиться, то я подумав, що як вернуся з воська, то, може, почну ґаздувати, але самому...

– Без жінки на ґосподарці, як без рук, – погодився Нюх.

– Але у тебе, хлопче, є одна хіба – ґаздівство таке, як у бідного одна сорочка на плечах, та ще порвана. Ану, скажи, скільки тато твій, царство йому небесне, залишив тобі поля?

Пантелей хотів було відповісти, але затнувся на півслові.

– Та, вуйку...

– Можеш не казати, сам знаю скільки: двадцятка у Жолобі, тридцять пражин на Мізенах, кавалок багни у Гирлі за Горбом і городець коло хати, якихось п'ятнадцять пражин. Навіть до цілої фальчі не дотягне. Добре хоч те, що ти одинак коло хати. Тому-то, хлопче, треба добре покмітити над тим, котру дівку тобі висватати. Аби була не лінива, аби була ґаздиня і щось таки дістала від старих у віно. Бо інакше не видряпаєшся з капарництва. Але це вже моя жура. Як дам комусь слово, то воно тверде, як камінь. Скільки парубків я оженив, скільки дівок висватав – вже й рахуби не знаю, – чванився Петро Пелехатий і, пиркнувши на пляшку, в якій горівки залишилося трішки на денці, гукнув Іцика: – Мов паршуку, принеси ще півока «монопольки» і оселедця на закуску, бо ми

тут великий ґешефт запиваємо. Та й не забудь про цибулину і хліб!

«Пропали мої грошики, вишрябає корчмар кишеню до посліднього ґрейцаря», – жалів уже Пантелей, що спутався з хитрим Нюхом. Та хіба сам міг дати собі ради?» – похмурнів парубок.

– Не хмурся, парубче, і не май гадки, що лиш горівку твою хочу випити і тебе збаламутити, а потім поза плечима фіґу тобі показати.

Ой, ні, бо з твоїм покійним татом, най буде прощений, ми парубкували, на Толіченку на гулі ходили, усілякі фіґлі виробляли. Тому даю тобі слово, що поки вернешся з воська, я тобі таку

Іван Львов. Відмова сватам

дівку обішталаю, що очам не повіриш. Вже маю одну на прикметі, але не скажу, хто вона, поки не вивідаю все і не поговорю з її родичами.

Пантелею потепліло в грудях і він приязно зазирнув Петрові Пелехатому у вічі:

– Вуйку, а, може, б ви таки шепнули, чию дівку маєте на оці? Чи знаю її, моя ровесниця чи з тих дівчиниць, котрі підросли і почали дівувати за ці два роки, які я відбув у воську?

Нюх заперечливо хитнув головою:

– Не питай, бо не скажу – амінь! Не корову збираємось купити, а суджену тобі до пари мітимо. А до кінця твого урльопу, можливо, скажу, якщо буду зіхированим, що добра дорога стелиться впереді.

Пантелей вертався додому весело посвистуючи: дасть Бог, закінчить восько, оженився і буде ґаздувати собі на здоров'я.

Корнелій ІРОД

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ

(Із циклу ПРОМАХИ)

I

На початку осені 1970 року віце-президент ДККМ¹ Іон Морару покликав мене у свій кабінет і повідомив, що мене включено в бригаду ЦК РКП², яка на протязі цілого місяця контролюватиме Караш-Северінський повіт. Для мене було це несподіванкою, бо працював я не в ЦК, а інспектором ДККМ і, крім того, не був навіть членом партії. Але раз так вирішено, нічого мені було робити – поїхав у Решіцу, центр Караш-Северінського повіту.

Бригадою керував Паул Нікулеску-Мізіл (секретр ЦК, член політбюро і т.д., словом – велика партійна цяця), а в разі його відсутності (якщо матиме якусь засідання в ЦК або покличе його сам Чаушеску), діяльністю бригади займеться його заступник Ґеорґе Бадрус (шеф секції ЦК, майбутній посол Румунії в Москві). Крім мене та Ніколає Ґаврілеску (президента Союзу профспілок Румунії, колишнього першого секретаря Сібіуського повітового комітету компартії і майбутнього нашого посла в Китаї) решта членів бригади, шість чоловік, були працівниками ЦК.

На першому засіданні бригади (а відбулося воно, як і всі інші, в кабінеті першого секретаря повітового комітету компартії Ілія Фасуя, але без його участі, чого тоді я просто не міг собі пояснити) Паул Нікулеску-Мізіл заявив, що контроль Караш-Северінського повіту охопить усі галузі: партійну діяльність, промисловість, сільське господарство, торгівлю, освіту та культуру (ага, ось чому включили мене в ту бригаду), діяльність профспілок (Н. Ґаврілеску) тощо. Засідання відбувалися якщо не щодня, то обов'язково раз у два дні. Пізніше – ну, десь через якийсь тиждень – я зрозумів, що внаслідок нашого контролю й недоліків, які викриє бригада (а мусить викрити, бо на це вона й прибула...), мали усунути Ілія Фасуя з посади першого секретаря повітового комітету партії (і це таки сталося після закінчення діяльності партійної бригади; але Іліє Фасуй не став безробітним – призначили його директором якоїсь фабрики в Тімішоарі). Мабуть, і сам Фасуй подумався, чому прибула бригада ЦК, головне тому, що Мізіл безцеремонно звертався до нього перед кожним засіданням: «Не сердься, дорогий товаришу Фасуй, зараз починаємо, розумієш, робоче засідання...».

Інакше кажучи, виганяв його із власного кабінету. І це кого? Першого секретаря повітового комітету компартії! А ті, хто не прожили той період, повинні знати, що у «своєму» повіті перший секретар був абсолютним хазяїном і вважався ледь не самим Господом Богом.

Отже бригада засідала часто, щоразу її члени звітували про констатовані недоліки перевірених установ. Іноді запрошували повітового відповідального за дану галузь, щоб пояснив перед членами бригади причину викритих недоліків, а головне піддати його гострій, але здоровій товариській критиці за вади в його діяльності.

На одному із таких засідань Нікулеску-Мізіл сердито звернувся до мене:

– Товаришу, е-е-е... Ану, скажи нам, чому в такому, розумієш, важливому робітничому центрі, як Решіца, бухарестський Національний театр, розумієш, не провадив свої гастролі з позаминулого року, а Оперний театр не гастролював у Караш-Северінському повіті ще з 1965 року?

– Не знаю... – кажу я. – В ДККМ театрами займається...

– Ось що, товаришу, е-е! Хочу, розумієш, щоб люди відчули, що в їхньому повіті знаходиться бригада ЦеКа. Хочу, розумієш, щоб із столиці прибули сюди кілька чільних артистів. Але, негайно!

Якихось два роки перед тим я заснував при Бухарестському народному університеті *Поетичну студію*. Була то не літстудія, не поетичне ательє, а таки поетична вистава. Я згрупував кілька акторів-ентузіастів, а насамперед дуже хороших декламаторів (між якими були Людовік Антал, Діну Янкулеску, Моніка Ґуца, Вал Сандулеску, Крістіна Такої, Джордже Цуркану, Єуджен Моцацяну і ін.), завдяки яким двічі в місяць зал Даллес заповнювали головне любителі хорошої поезії – румунської і всесвітньої.

В даній ситуації я подумав запросити кілька членів *Поетичної студії* і зорганізувати, скажім, «Вечір поезії Міхая Емінеску», один у Решіцькому театрі або в домі профспілок, а другий у місті Карансебеші. І щоб вечір був ще більш «виховним», перед декламаціями публіка послухає доповідь; одна буде, приміром, про «Життя і творчість Міхая Емінеску», а інша на тему... ну, ще подумаю.

Під час обіду я заявив Мізілу про свій намір і додав задумані мною між часом деталі:

– Обидва вечори поезії почнуться доповідями, а вже після них підуть декламування з поетичної творчості нашого національного поета у виконанні двох відомих бухарестських артистів; це – Людовік Антал, актор театру ім. Константіна Ноттари і Діну Янкулеску, актор Малого театру. У Решіці пропоную виступити вам, наприклад, на таку важливу тему, як «Міжнародна політика РКП» або, якщо бажаєте, на іншу тему... А в Карансебеші виступить професор Дан Сментинеску про «Життя і творчість Міхая Емінеску». Ви згодні з моєю пропозицією?

Паул Нікулеску-Мізіл помовчав якусь хвилину, а згодом сказав:

– Можна. Ідея, розумієш, непогана. І з темами я згідний. Тільки мене, можливо, не буде тоді в Решіці, і в такому випадку, розумієш, на цю тему виступить товариш Бадрус.

Після цього я зараз же зателефонував у Бухарестський народний університет – там працювала хороша людина Ніколає (Ніку) Марінеску, з яким я часто співпрацював. Розказав я йому в чому річ, підкреслив особливе значення такої дії і попросив, щоб, після належного «інструктажу», вирядив тих трьох: Людовіка Антала та Діну Янкулеску (а вони були моїми друзями) через три дні, а професора Сментинеску – можна й через чотири, але його прямо в Карансебеш. А коли говорив я про «інструктаж», мав на увазі той факт, що їм доведеться виступати поряд із Мізілом, одним з найчільніших партійних представників тих років, і тому я побоювався, щоб, не дай Боже, котрийсь із них запізнився, чи взагалі не приїхав або, що було не менш небезпечно, Людовік Антал міг з'явитись здорово підхмеленим. Тому-то я й попередив Ніку Марінеску.

Наступного дня вранці Ніку подзвонив і повідомив, що зробив усе: артисти приїдуть післязавтра, а професор Дан Сментинеску, ще через день, не до

Решіци, а, як ми домовились, прямо до Карансебеша післяобіднім поїздом.

Після вечері на засіданні бригади я повідомив про згоду акторів Антала та Янкулеску виступити у Решіці й Карансебіші, а професор Дан Сментинеску приїде прямо в Карансебеш; також запросив членів бригади взяти участь, якщо можна, на обох вечорах. Паул Нікулеску-Мізіл сказав, що у Решіці виступить він і додав:

– А повітовий комітет культури хай займеться, розумієш, афішами, щоб люди довідалися, що в їхньому місті буде оце... важливий культурно-політичний вечір...

Вранці я знову подзвонив до Бухареста й попросив ще раз Ніку Марінеску, щоб не забув вчасно вирядити в дорогу акторів і професора і, розуміється, тверезих (я мав на увазі насамперед Людовіка Антала).

А дзвонити дзвонив я звичайно з повітового комітету культури, яким керував симпатичний Єуджен Мурешан, випускник філології, як і я, але старший від мене, мабуть, на 7-8 років, його професором Наукового соціалізму був якраз Паул Нікулеску-Мізіл, якого я вже не застав на факультеті; а також дзвонив я ще і з кабінету повітового секретаря по пропаганді Іліє Йорґа, порядного дядька, мовчазного, але не бурмотливого чи похмурого, про якого віце-президент Іон Морару, мій шеф, шепнув мені на одному засіданні: «Цей Йорґа – не Йорґа³...».

В день приїзду акторів, вранці, я попросив Єуджена Мурешана, щоб замість мене зустрів він їх на вокзалі й поселив у резервовані номери того ж готелю партії – хай відпочинуть, хай приймуть душ (Іліє Йорґа – а казав я вам, що то порядна людина – запропонував свій елегантний Мерседес: «Та ж не повезеш таких славних артистів своїм шкарадним Москвичем!..», – сказав він Мурешанові), щоб вибачив мене перед моїми друзями: мушу терміново закінчити звіт для наступного засідання бригади, а пізніше завітаю до них – будемо обідати разом.

Я знаходився в кабінеті Йорґи – писав звіт і ждав Мурешана. Минуло поверх півтора години, і президент карашсеверінської Культури ще не повернувся повідомити що і як. Іліє Йорґа замітив, що запізнення непокоїть мене і доручив своїй секретарці поцікавитись, чи не запізнився бухарестський поїзд.

– Ні, – каже вона після того, як потелефонувала до решіцького вокзалу, – поїзд прибув вчасно.

Але й Єуджена Мурешана ще не було.

Нарешті з'явився – виглядав він скоріше переляканим, ніж засмученим.

(Продовження на 26 стор.)

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ

(Продовження з 25 стор.)

– Артисти не приїхали!
– Не може бути! Як так?! – дивуюся я оторопілий і прошу дозволу телефонувати в столицю.

Але Ніку Марінеску запевняє не тільки, що Антал та Янкулеску поїхали, а навіть з обачливості він сам посадив їх у спальний вагон.

– Може, проспали Решіцу й поїхали далі... – каже він сміючись.

– Куди далі?! Тут кінцева зупинка! – майже закричав я.

– Ану побіжи ще раз на вокзал, – каже Йорґа Мурешанові, – може, надібаєш їх, поцікався й у чергового по станції...

– І про всякий випадок, – кажу я застерезливо, – заглянь і в сусідні з вокзалом ресторани та кофейні – може, зупинились випити каву...

– А я це вже зробив, і нема їх ніде.

Я кидаю недописаний звіт і кажу президентові:

– Ану, ходім разом – удвох швидше знайдемо. А знайти знайдемо, бо з Бухареста вони точно виїхали.

Після того як Мерседес повіз нас з Мурешаном на вокзал, а звідти об'їхав усі ресторани, буфети, кофейні й кондитерські Решіци без жодного результату, Єуджен Мурешан висунув ще одну думку:

– А що, коли зійшли вони у Килніку!..

– Де?

А тут, недалеко, біля Решіци. Власне, то вже теж Решіца, бо вони з'їдналися, злилися... Поїзди зупиняють і на тім полустанку.

Через п'ять хвилин ми заїхали у Килнік і таки в першому ресторані знайшли акторів: ті їли сосиски й запивали пивом.

– Ух, братчики мої, – сплеснув я, – ви певне хочете, щоб у мені серце лопнуло! А я ж тобі, Діну, переказував... А тебе, Бадіку Людовіку, прошу – не пий! Ось обіцяю, що завтра ввечері, після другого спектаклю дам тобі чого тільки забагнеш: вина, пива, коньяку, цуйки – хоч купайся в тому!

– Лише оцю гальбу і все. Мушу трохи ожити... – жартує він.

– З похмілля, чи що?..

– Ні, – відповів за нього Діну Янкулеску. – Цієї ночі Бадіка Людовіко погано себе почував: кров у нього з носа двома потічками все кап-кап-кап...

Антал був дійсно дуже блідим, але його обличчя

було постійно блідим, то в нього «артистична» блідість, зате цього разу – аж занадто.

– А що сталося? – питаю.

– Та що могло статися? Минулої ночі жінка здорово вдарила мене збаном по носі, щоб перестав хропіти... – сміється не дуже весело Бадіка, уникаючи відвертої відповіді.

Але страхіття цього жарту я усвідомлю й відчую невдовзі.

Потім повезли ми їх у готель і завели кожного у свій номер.

– Ось, дорогі панове, – кажу, – скупайтесь, відпочиньте, а пізніше підемо обідати.

– Куди? – питає Діну. – Я в Решіци вперше.

– Таки тут. Внизу – ресторан. А якщо доти матимете якусь потребу, заходьте до мене в номер – я живу по-сусідству. До обіду мушу дописати якийсь матеріал.

А обід пройшов спокійно, пили ми лише мінеральну воду, а усе післяобіддя провели разом – я стеріг, щоб вони не «застрягли», головно Бадіка, в якомусь ресторані, від чого, я навіть боявся уявити, яким виглядав би той вечір поезії. На щастя, цього не сталося, бо після промови Паула Нікулеску-Мізіла, Людовік Антал і Діну Янкулеску представили чудове популярі поезій Міхая Емінеску і прямо зачарували решіцьку публіку. Після вистави Мізіл тепло поздоровив бухарестських артистів і поцікавився – ніби він цього не знав, – скільки платить їм ДККМ за такий спектакль.

– Крім подорожі й готелю, ніхто нам нічого не платить, – відповів Діну Янкулеску.

– Це добровільна праця... – додав Антал.

Мізіл вдавав, що не вловив Бадікової іронії і повернувся вбік до Йорґи та Мурешана:

– Завтра, розумієш, преміювати акторів Янкулеску й Антала: по 500 леїв від Культури і стільки ж від Пропаганди. За сьогоднішній і за завтрашній вечори.

– Зрозуміли, товаришу Мізіл, – поквапився погодитись Йорґа.

(Далі буде).

¹ ДККМ – Державний комітет культури і мистецтва. (К. Ір.)

² ЦК РКП – Центральний Комітет Румунської Комуністичної Партії. (К. Ір.)

³ Натяк, що він нерівня славному румунському ученому Ніколає Йорґа (1871-1940 рр.). (К. Ір.)

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

ЖЕБАРЦЬКА НОСТАЛЬГІЯ

У бетонному «бункері», куди пожилці «блоків» викидають сміття, кухонні покидьки і всякий хатній непотріб, риються жебрак і вуличні пси. Жебрак складає у велику торбу порожні пляшки, всіляке дрантя, старе взуття; пси вигрібають кістки, цвілий хліб, та інші їстівні покидьки.

Якийсь час вони порпаються мирно, наче не заважаючи один одному: жебрак зі смітника не харчується, йому подають милостиню жалісливі жінки з «блоків», а собаки байдужі до скляної тари, шкарбунів і всього іншого, чим радіє жебрак.

Та ось собаки вигребли велику кістку, цілу костомохау із звабними хрящами, і починають гарчати – кожен хоче собі. Ще мить – і собаки звилися у живий клубок, кусаються за ласий шматок.

Тут жебрак не витримує, хапає бука і накидається на собак:

«Марш звідси, бо лаби вам поперебиваю! Диви на них! Дрібні, як щури, лиш штири лаби і фіст, лиш шкіра та й кості, а заважають чоловікові у роботі. Марш!»

Смітникові пси справді непоказні, миршаві, уродливі, відразу видно, що «змішаної крові», як сказав би натураліст, бо паруються не за породу, а за законом виживання – тільки так можуть не подохнути з голоду.

Від крику жебрака собаки розбігаються вrostіч і з безпечної відстані ласо позирають на костомохау, сподіваючись, що вона таки їм дістанеться.

А тим часом жебрак перепочиває і бурмотить собі під ніс:

«Світ перевернувся, люди добрі, горі лабами! Колись пси були псами, великі, як телята, надібаєш такого, то зі страху кулею паркан перелетиш, на дерево видряпаєшся май борзо, як кіт, а на цих крикнеш – то їх вже нема!»

Спостерігаючи «бій» між жебраком і собачками, мені пригадався придуркуватий Костин, якого дражнили хлопці-підлітки, бо не жениться. Костин зупинявся, брався руками по під боки і заводив співанку:

«Колись було літо, літо,
А тепер зима.
Колись були файні хлопці,
А тепер нема.»

Колись були файні хлопці –
Самі паничі.
А тепер си залишили
Самі шмаркачі...»

ТРИМАЙСЯ ЗЕМЛІ!

Гнат Панько, чия хата стояла у Гирлі над потоком у вербових заростях, у глушині, де лише дідько каже добраніч, страшенно втішався, коли, вирядившись до міста «на шпацір», стрічав п'яного чоловіка. Та не будь-якого п'яничку, що вип'є кілька порцій горівки і вже плентає ногами, спотикається на рівній дорозі, а такого п'яного, що міряє дорогу від шанця до шанця, теліпається, мов у пропасниці, і аби втримався на ногах, розпачливо хапає руками повітря, обнімає кожний телеграфний стовп і лається, що хтось позакрадав з його господарки пліт, переставив кудись ворота і він, господар, не може попасти на своє подвір'я.

Стане посеред дороги Гнат Панько і втішається безпорадністю очмеленого:

– Мой, дурню! Не лови мух руками, а тримайся землі, мой, землі тримайся, бо впадеш! – регочеться, ірже, як жеребець, Гнат.

– Землі? А де вона? – вилупиться на нього п'яний. – Не вижу! – і знову гребе руками повітря навколо себе.

Навтішається Гнат Панько з п'яного, досхочу наглузує над ним та йде додому, щасливий, немовби золотого грейцаря знайшов на дорозі...

Теофіл ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 246)

Була ще й інша довга, але гарна історія, про гуцулів з-побіля витоків Пруту.

Наймолодші з них, хоробрі, гарні і сильні, як високі смереки, яких вони рубали на крутих схилах Карпат, ставали ніжними і благими, коли зупиняли свої бокори в першому з мальовничих сіл, розсипаних одне за іншим пагорбами правого берега Пруту, коли виходили зустрічати їх ледь чи не всі жителі села: господарі, щоб роздобути собі доброго дерева для будівлі нових хат і для всього іншого потрібного побіля господарства, діти, щоб надивитись з великою цікавістю на ті довгі бокори, які спритно вели гуцульські керманічі, а господині разом зі своїми гарними дочками на виданні, щоб гарно вгостити змучених боротьбою з бурхливими хвилями, голодних та спраглих гостей смачними стравами та свіжими фруктами, а чому б ні, і продати їх за якийсь гріш, витягнений щедро будь-котрим гуцулом з гарно пошитого з багатьма кишеньками, шкіряного поясу, ширшого від будь-якого витканого ними. Тут спільно починається обмін не тільки харчів на гроші і навпаки, але й обмін близьких поглядів, яскравих, ще незнайомих проникливих очей, які прагнуть зв'язку. Подеякій з дівчат затріпотить серденько, на мить замре душа, а щирий погляд благає: зістанься, не відходь... І чимраз більше з них залишалось, хоч не з першої експедиції. Найхитріші з гуцулів так влаштовували справу, щоб останні смерекові колоди продались в Цуренах, там не один з них був довгий час очікуваний стрункою цурянкою, готовою кинутися в його міцні обійми і намочити свої спрагли від туги губи солодкою життєвою міцністю з-під його густих вусів... Після чого через деякий час сільський панотець з великим задоволенням записував в реєстри, спочатку в тім, що для одружених, а опісля зараз через рік в реєстрі для новонароджених: в той і той день, від народження нашого Господа Ісуса Христа охрестився Гуцан Василь, чи Катерина, або... як ще бажали назвати дитину щасливі батьки.

Зі всіх вищезгаданих причин ті, що прибували до села, співіснували в мирі і злагоді з місцевими жителями, дуже добре засвоюючи вже в другому

поколінні їхню говірку, але і збагачуючи її новими словами, кристалізуючи разом надзвичайну модель неперестанного, мирного і плідного у всіх галузях існування.

Відразу ж після них всіх, звичайно, в Цуренах скоро появилися євреї – Хайм Сімон, Мойша Калман – з убогими крамничками, магазинами та корчмами, та інші, як Вільгельм Ваґнер – з млином, а також з різними ремеслами, як Вензель Когорт-кравець, але всі займалися і торгівлею. Вони мали тут надзвичайно сприятливі умови для своєї діяльності, а головне в торгівлі, яка приносила їм подвійний заробіток: від місцевих жителів, які були змушені купувати від них, починаючи з дрібних речей – солі, свічок, гасу для ламп, які горіли в їхніх хатах, та ліхтарів, з якими ходили до стайні. В сусідній провінції Герці, де торгувало багато з їхніх співвітчизників, євреї дешево купували харчові продукти, вино, худобу, все, що з великим трудом вирощували і збирали бідні жителі з луґів Пруту та не дуже родючих схилів краю, продаючи їм взамін зняряддя, дещо з сільськогосподарського обладнання, яке, певна річ, було вищого гатунку, ніж те, яке було в місцевих жителів, якого деякі не мали зовсім, а також і одяг, панське взуття, особливо для кавалерів, панночок та панн. Ще заробляли на лихварстві, на багатьох несплачених боргах. Позичали не тільки селянам з Цуренів, а й з сусідніх сіл Мармоніці, Остріці і навіть деяким з Бояну, це село знаходилося по той бік Пруту, де купці кожного вітвірка збиралися на ярмарок. Через зростаючу заборгованість, яку вони одного разу не хотіли виплатити цуренським ненаситним лихварям, з боянчанами дійшло до нечуваного ще до того часу конфлікту: в 1842 році боянчани самовільно закрили міцний міст, який вистояв під час багатьох розливів бурхливого Пруту, якого боянчани побудували разом з цурянами з тривалого дубового та акацієвого дерева. Цей гарний ачочний міст вже багато років забезпечував цуряням перехід через річку, навіть і під час розливів, бо вони переходили на той бік обробляти свої землі і доглядати худобу, яка випасалася лугами річки від ранньої весни до пізньої осені. Згодом одні з євреїв розбагатіли і стали великими землевласниками, як це було у випадку

династії Людвіга-Генріха Голдера, якій належали сади і всі три широкі поля, а також і багато черед корів та вигодованих бичків з Окопів, що поблизу Пруту, де худоба спекотними днями напувалася свіжою холодною водою.

Сім'ї Голдер належали ці сади та родючі поля разом зі спиртовим заводом у сусідньому українському селі Маморниці аж до 1938 року, коли Гітлер почав ганебний і кримінальний процес винищення євреїв, що змусило Генріха – останнього представника цієї династії – продати їх скоро і дешево Ількові Окуп'янові, в якого було п'ятеро дітей: три гарні парубки – Єремія, Константин і Георгій, та дві гарні дочки – Параска та Домніка. На двох сусідніх ділянках з частини маєтку Голдера розумний наступник Ілько та його чемна жінка Марія почали будувати тривалі хати для своїх старших синів Єремії та Коскнстанина.

Новоприбулі отримали від австрійської влади по півфальчі землі, але не в привабливій частині Цуренів, поблизу митниці, де вони працювали, бо звідти австріяки змушували всіх, хто жив поблизу Селішці, де на лівому березі Кордуна була найродючіша земля, перенести своє господарство на західну частину, в напрямку Чернівців, якнайдалше від митниці та кордону, щоб могли якнайліпше наглядати за ними.

Всіх переселили на пагорби, яких ще не торкнулася рука трудящого плугатаря, але часто виораних довгими пасмами, які появлялись через неперестанні зсуви землі, що розривали зелені толоки, подекуди обложені пучками диких акацій, починаючи від великого горба Цуряска до самих бурхливих вод Пруту.

Розпорядження про насильницьке переселення не стосувалося лише боярина Фрунзе, який походив з благородного старо-молдавського роду резешів, що прибули в ці краї ще за часів Александра Доброго, відомого воєводи Молдавії, який з милістю Господньою, з великою дбайливістю і трудом заніс на карту численні селища, села та маєтки. Будучи найбагатшими господарями краю з роду в рід протягом семи поколінь, бояри Цурін, які дали назву селові Цурени, поєдналися з родом Фрунзенів, які сміливо оселилися на родючих рівнинах, щедро скупаних світлом сонця від першого промення аж до самого заходу.

(Далі буде).

З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА

Михайло ВОЛОЩУК

Прийшла зима

Сніги покрили все надворі,
Зима село не забуває,
Вона в засніженому хорі,
Як хоче, так нам всім співає.

Вона, мов видатна солістка
Між зимовими співаками,
Зима, як та лиха невістка,
Замела стежечку до брами.

Хати покрила і пороги,
Ще й взялась з радості співати,
Намела так, щоб наші ноги,
Не були в стані вийти з хати.

Нанесла снігу так високо,
Що хвіртки і вікон не видно,
Цим здивувала кожне око,
А їй байдуже і не соромно.

Снігами сипить і співає,
З вітрами хоровод заводить
Та лиш зухвало позирає,
Чи дим із коменів виходить.

А діти нею так радіють,
Як в молоді в косах квіти,
Бо й почуття мої вже мріють,
Скоріш би березню радіти.

Не жалію

Я не жалію свого часу
Й своєї мрії, що не спить,
Із Негостини до Донбасу
А звідти світом всім летить.

До Вашингтону, до Китаю,
До Сіднею летить, в Берлін,
Я з нею радості шукаю
І щонайкращих в житті змін.

Я так бажаю в леті цьому
Знайти утрачену любов,
Щоб повернулася додому
І щоб розцвіла вона знов.

(Продовження з № 246)

7.

– Її звали Лара Клаус.

– Що? Що ти сказала? Ім'я! Будь-ласка, ти можеш його повторити? – озираючись розгубленим поглядом, немовби проникаючи крізь мене, начебто шукала чогось, що й не належало цьому світу, Едвіна чекала необхідних роз'яснень.

Та невже я вводила її в оману?

– Лара. Лара Клаус. Жінка, про яку я тобі говорила, та, яка померла саме в тім місці, до якого я поклялася більше ніколи не повертатися, та душа, яка стала мені майже добрим другом, іменувалася Ларою Клаус.

– Я вже нічого й не второпаю. Даруй, що трохи погарячкувала, але відчуваю, що мене розпиряє якась невагомна неясність.

Хоча й здавалися зовсім правдоподібними, з подивом я уявляла, що мої аргументи чіткі щодо опису смерті тієї, яка не мала жодного відношення до існування Едвіни, викликали в її думці якесь незрозуміле здивування та затьмарення свідомості.

– Пригадую, що й мій чоловік розповідав про неї. Казав, що останнім часом Лара поводитися доволі дивно. Уважалася зовсім некомпетентною. Їй уже й не вдавалося здійснювати безліч завдань, які надходили з управління. Хоча за останні роки нам вдалося зблизитися з нею, уважаючи її надійною колегою, хоча багато разів навіть і ми обоє були змушені звертатися до її послуг, знаючи, що нам ніколи не відмовлять, за останні роки ця жінка ставала дедалі відчуженішою. Начебто вже й не належала цьому життю. Начебто вже й проникла саме туди, у темний простір вічності.

– Лара Клаус? – очевидно зніченою, залишаючи враження, що прагнула дізнатися щодалі більше деталей, перепитала та, яка впустила мене у свій дім.

– Чоловік мовив, що тільки ми зможемо їй допомогти. Я була тієї самої думки, слухаючи його злегка перебільшені порівняння. Казав, що вона ставала тільки фальшивою тінню брудно-кривавих відтінків. Опромінювала м'ясистий запах зів'ялих квітів. Ми знали, що вона страждала, але нам було не під силу втрутитися та допомогти їй. Існувало щось гниле та невиразне в її поглядах, що тліло без упину, залишало видимих слідів в апоплексичній нерухомості навкіл неї. Звичайно, що нам хотілося вірити, що все те було тільки помилковою думкою, що абсолютно ніщо з того, що ми запримічали, що ставало все більш ясним, не було правдивим.

Однак, ми наділяли всі фантазмагоричні можливості тільки нашій модальності інтерпретації реальності. Ми підсилювали все те, тільки щоби оминати банальність нашого спільного життя. Але у вудуманій театральності, у тім скептицизмі, однак, Лара ставала єдиною виімкою. Усе було саме так як, оманюючись, міркуючи, що перебільшуємо, ми уявляли тільки для нас. Ми глузували над нею. Вдавалися до необхідних спотворень. Насміхалися. І все ж, після її смерті, ми зрозуміли, що жодного разу так і не помилилися в нашій інтуїції. Тепер уже й не сміємо думати про той час. Коли ми разом, відмовляємося пригадувати ті дурнуваті нехтування. Хоча ми й не зуміли допомогти Ларі Клаус, я впевнена, що на цей раз, навіть і наодинці, мені вдасться виправити все. Я допоможу тобі. Так. Саме тобі.

Микола КОРНИЦАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

На мить мені здалося, що вона погодилася з моєю пропозицією. «Я тебе розгадала!» – хотілось вимовити. Ошелешеним та воднораз зовсім віддаленим поглядом втупилася у важкувате повітря, що начебто ставало напрочуд сутужним через млосне сяйво, блідо-жовте; майже текуча коагуляція чогось, що не повинно було існувати й на цій землі. Згодом, усміхнувшись з очевидною зухвалістю, понурим голосом почала скаржитись.

– Я торочусь поміж привидами та відсутністю. Я одинока. Я зовсім одинока. Тільки якась нерухома присутність. Знаєш?.. Знаєш, як важко стає, коли відчуваєш, що ніхто вже не потребує твоєї присутності, твоєї допомоги? Тобі починає здаватися, що ти тільки якась терниста тінь, яка неохоче відійшла в масивну п'яну вічної ночі. Власне це й відчуваєш, коли залишаєшся самотньою. Біль та розпач. І знаєш, що саме стає досить дивним? Той факт, що ти не перестаєш мріяти, сподіватися й чекати. У такі моменти відчуваєш, що тобі потрібна саме та людина, яка могла б знати тебе краще чим ти пізнаєш саму себе.

– Мені відоме подібне почуття. Смерть Лари залишила безкрайню порожнечу в моєму житті. У нашому житті. У моїм і мого чоловіка.

– Ви двоє, принаймні, маєте одне одного. Ви захищаєтесь, й цього вистачає, щоби відчували себе щасливими.

– Це й не зовсім так.

– Це й не зовсім так?

– Ти ж знаєш, що мені стає якось прикро, знаючи, що відмовляєшся від допомоги.

– На жаль, ти не можеш мені пособити. Звичайно, що я нічого й не втратила. Нічого з того, що я могла здобути досі. До цього дня, коли знаю, що вже стало занадто пізно.

– Не говори так! Хоча ми вже й не знаходимося у віці першого кохання, у нас ще залишається обмаль часу щоби достатньо насолоджуватися цим життям.

– А ти неперевершена актриса.

– На жаль, я мушу розчарувати тебе. Не хотілось би засмутити, але вважаю, що ти повинна погодитися з моєю допомогою. Ти страждаєш. Бачу, що страждаєш. Ти хвора. Едвіно, ти впадаєш у депресію. А від депресії до безумства залишається тільки один крок.

Знаючи, що зайшла надто далеко, я втихнула вмить. Сподівалася, що мене зрозуміли. Мені не вдавалося збутися докучливої думки протягати все те саме так, як я й намітила. Відчуваючи себе в стані мислити сповна тверезо щодо виниклої ситуації, я збагнула, що слова, які відносилися до її особи, допомагали протиставлятися їй, хоча в ті години, проведені в її помешканні, я вдосталь добре розуміла, що повністю манливо наділяла собі ролі зовсім відданого друга. Без вагань, я піддавалася всіляким оманливим хитрощам. Удаючи надмірну шанобливість, я виправдалася навіть і перед тим, чого так і не вкоїла жодного разу. Підготувала все, абсолютно все, що потрібно було для ретельно обдуманого злочину. У ковдру, на яку мало впасти її сухорляве тіло, що тепер вдавалось до якогось незрозумілого тремтіння, була вшита тонка нейлонова плівка. Безсумнівно, що цей непроникний шар міг зупинити будь-яку краплю крові, що могла б проникнути в сукно та залишити очевидні сліди на підлозі з м'якого дерева, на штукатурці стіни або на табуретці з поблизу трупа. Я знала, що багато разів у таких обставинах через паніку убивця залишав за собою очевидні докази, корисні для майбутніх поліцейських розслідувань. Будь-коли крапля загустілої крові могла стати явним доказом, підтверджуючи сувору розправу. Таким чином, передуючи початок вирішальних кроків, я була переконана, що мені слідувало озброїтися дозою терпіння, необхідною для всього того, що слідувало вдіяти відповідно моїй інтуїції, дотримуючись все-таки звичайної логіки умисної події. Хоча снодійне не дало жодного результату, я вирішила вдатися до запасного плану. Отрута, яку здобула від того ж фармацевта, залишалася єдиним рішенням. «Існують

деякі перепони, – якось нейтрально пояснював він. – Коли токсична речовина проникне в тіло, щурі чи інші шкідники почнуть кровоточити. І, повірте мені, це й не так приємно виявити, що трупи цих гризунів чорнішають у калюжах власної крові, десь на кухні, у спальні чи в якомсь іншому сховищі вашої оселі. Їх кров є доволі липкою...» – кмітуючи над порадами літнього добродія, я пригадувала дивне признание Едвіни: «Відколи себе пам'ятаю, я ще ніколи й не кровоточила».

– Ти не зумієш, – якось несподівано перервала послідовність моїх думок. – Незважаючи на твою очевидну безцеремонність, іноді відчуваю, що й ти залишаєшся занадто самотньою.

– Деякі одиноки є набагато щасливішими за тих, які мають поруч десятки приятелів. Це саме ті відчужені особи, які не втручаються в життя інших людей.

– Можливо, ти маєш рацію. Можливо, що в цій випадку достатньо мати поруч саме ту особу, без якої після недовгого проміжку часу відчуваєш, що вже й не можеш існувати.

– Навіть і відсутність деяких осіб викликає мріане заспокоєння. Більшість персон вилучають тебе із твого безладу, тільки щоби заволокти в їхню темряву.

– Гадаєш, що не розумію, як фальшиво намагаєшся грати? Із грайливою майстерністю стараєшся довести мене до точки, в якій, опускаючи руки, мені треба буде здатись. Але, будь-яким чином, ти не старалася би супротивитися, ти повинна знати, що твоя правда не навів мені саме те примирення із самою собою, якого вбачаю, що силкуєшся вдихнути мені. І знаєш чому? Йдеться про політ, про пір'я, що проростає небажаними ночами.

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

БЕЗТАЛАННА

(Оповідання)

**«Не родися красивою,
а родися щасливою»**

Біля шумливої ріки, між зеленими ґрунями та густими лісами, немов у колісці, розляглося невелике село. Село перетинав бистрий потік, який витікав аж із Вишніх Лазків і вливався у широку ріку.

На полях викопані криниці із холодною смачною водою, яку пили під час сінокосів, бо тоді сонечко так пекло, «що аж із чола текло», – казали старожили.

Під Сиглою біля залізниці – криниця із боркутом, з неї набирали води здебільше робітники-залізничники та жителі села.

Там біля криниці завжди стояло горня, щоб у спекотні дні перехожі могли втамувати спрагу.

Жителі малого мальовничого села жили в злагоді та порозумінні, а якщо хтось постарався б докопатись до їхнього кореня, то було б виявилось, що всі вони між собою, хоч і далеко, але рідня. А ще, всі вони були дружлюбними та працьовитими. У селі було чимало майстрів мурників, які закладали фундаменти для будівель, мурували криниці, щоб мати добру воду на своїм обійсті.

У кожній хаті були муровані печі. Чемні господині спочатку пекли хліб із кукурудзяної муки, а через кілька років із білої пшеничної. Майстри по дереву зводили хати, як в їхньому селі, так і в навколишніх. Кілька ґаздів тримали волів та коней, якими обробляли землю, і так всі вони жили богобоязливо, похристиянськи. Їхнє матеріальне становище кращало із дня на день, бо в близькому місті відкрилося кілька фабрик, на яких чимало з них працювало. Багато випускників шкіл цього ж міста працювали учителями, хто в рідному, хто в інших селах.

Але так, як змінюється все в природі, багато дечого змінилось і в житті людей. Багато молодих, одні з них цілими сім'ями подалися на заробітки за кордон. Скоро село почало змінювати своє обличчя. Почали будуватись нові хати, а вулицями села почали їздити дорогі автомобілі. Сільське життя продовжувалося зі старими та дітьми. На плечі стареньких лягло нелегке виховання внуків, яким батьки присилали грошей із далекої чужини.

Так і старі Бондюки доглядали, ростили свою внучку Парасочку, батьки якої подалися на заробітки за кордон, щоб заробити на хліб насущний. Дідусь

колись працював лісорубом, а тепер отримував невелику пенсію, на яку жили всі троє, бо її батьки, які залишилися на довгі роки в чужині, складали в банк зароблені гроші.

Парасочка-Ясочка, як її називали через те, що не могла вимовляти букву «р» і називала себе Паясочкою, жила в бабусі та дідуся, як у Бога за дверима. Старі страх любили її, але котрі дідусі та бабусі не люблять своїх внуків! Правда, Парасочка була послушною, а ще до того вчилася на відмінно.

Роки спливали, як гірський потік у далечінь. Дівчина закінчила восьмирічку у рідному селі, після якої поступила до педагогічної школи, бо бажала стати вчителькою. Вона часто розмовляла по телефону із батьками, за якими дуже скучала, бажала, щоб повернулись додому, бо дуже хотіла відчутти теплі материнські обійми, заглянути у батькові синьо-зеленяві ласкаві очі, та посидіти на його колінах.

Через кілька років Ясочка закінчила школу і почала працювати вчителькою в сусідньому селі. Скоро звикла до своєї праці, бо дуже любила малюків, а ще мріяла поступити на факультет, тому багато читала. Просила, благала батьків повернутися і підтримати її.

На превеликий жаль, вони передзвонили, що не можуть приїхати. Розчарована їхнім рішенням, не пішла на вступні іспити, щоб не завдавати клопоту бабусі та дідусеві, яких дуже любила, і так залишилась вчителювати, але лихі думки не давали їй спокою: батьки або розлучилися, або не люблять її та стареньких дідуся та бабусю.

У школі мала багато молодих колег, багато з хлопців були неодруженими, вона спілкувалася з ними, підтримувала дружні стосунки, але жоден з них не припав їй до серця. Хоча не думала про одруження, зате була впевнена, що заміж вийде тільки з любові. Але не завжди так трапляється, як бажається.

Ясочка одружилася, щоб догодити... сама не знала кому і чи догодила комусь?..

Чи, можливо, розчарована поведінкою батьків, не обдумала як слід свій вибір? Вона, молода, майже нічого не знала про подружнє життя, але думала, що все буде гаразд, адже двоє культурних людей будуть розуміти і поважати одне одного, і так, через повагу, можливо, зародиться почуття любові, бодай крихітка коханья.

Молода дівчина не знала, що крихітка любові, і навіть взаємна повага, не зможуть зберегти молоду сім'ю, для якої потрібна велика любов, яка, мов золотим ланцюжком, об'єднала б та скріпила її.

Все гірші думки бушували в її голові, коли після чотиримісячного спільного життя її чоловік почав досить часто заглядати у чарку. Кожного дня, повертаючись додому з роботи, не обминав корчму, приходив додому на підпитку і без всякої причини починав сварку.

Молода жінка танула, як воскова свічка, важко переживала і часто плакала. Думала розлучитися, але в ті часи розлучення могло тривати роками, а в сім'ї вже росло двоє невинних дітей – два хлопчики, мов янголятка.

Скільки могла, берегла дітей, щоб не чули поганих батькових слів, яких він вигукував на підпитку. Та хіба це можливо? Діти тулилися до неї, немов хотіли охоронити її від його ляпасів, лайок та образ.

Щодня молода мати молила Всевишнього, щоб дав їй силу пережити всі муки, поки підروуть діти. Закінчать школу, одружаться і полетять у свої кубелечка, а вона вже якось житиме, або розведеться, як розводяться багато сімей.

Таке життя, як було у них, ото не життя, а довге ходіння по муках, як кажуть – «То не життя, а кара Божа», для неї та дітей. А йому байдуже.

Так думала-передумувала Парасочка та благала на колінах мужа, щоб бодай ради дітей покинув раз і назавжди пити, бо алкоголь ніколи і нікого не доводить до добрих вчинків. Та ще й діти, коли виростуть, боронь Господи, візмуть приклад від нього.

Правда, чоловік багато разів обіцяв змінити свою поведінку, коли був у тверезому стані, але ніколи не додержував своєї обіцянки, як в тій прислів'яці: «Обіцяв пан кожух, та тепле його слово».

Старенькі Бондюки зовсім послабли і щоранку та щовечора на колінах благали Господа, щоб повернув їхню дочку додому з тієї чужини.

– Боже мій, Боже, помремо і не побачимо нашу єдину дочку, яка, можливо, десь бідує в чужині, – часто говорила стара Бондючка, проливаючи сльози, які котилися по її змарнілому та зморшкуватому обличчю.

Бондюк ще якийсь час тримався мужньо, а після смерті старої, як ліг у ліжку, то більше не встав. Через тиждень Параска і його поховала біля своєї бабусі. Разом в порозумінню минув їх вік, то хай будуть разом

і після смерті!

На кілька днів Параска залишилась у їхній хаті, в якій провела своє дитинство та юність із дорогими їй бабусею та дідусем.

Через тиждень ввечері, коли приготувалась лягати, хтось постукав у двері. Вона аж здригнулася від несподіванки і запитала:

– Хто там?

– Я, мати, – почула у відповідь, і кинулась відкривати двері.

На порозі стояла жінка похилого віку, елегантно одягнена, з невеликим чемоданом в руці.

Якісь добрі хвилини вони міряли від ніг до голови одна одну. Обидві з гарними рисами обличчя, з великими карими очима, але роки поставили свої відбитки на їхніх обличчях.

Дочка першою оговталася, допомогла матері роздягнутися і попросила розповісти про своє життя на чужині. Олена розказувала, а в Параски потоком лилися великі, мов біб, сльози.

Вона майже нічого не чула з тієї розповіді, бо думала про своє дитинство та юність без неї, без її материнської ласки, любові та порад. В той період так хотіла бути з мамою, бажала її пестощів, тепла, а мати няньчила чужих, не своїх дітей, бо свою залишила зі старими вже батьками, яких навіть не застала живими. Вона перебирала в пам'яті своє заміжнє життя, ті вечори, коли з хати далеко чутні були грюкання дверей та хриплі крики її чоловіка, тоді вона так бажала поплакати в материнських обіймах.

В такі моменти ті крики, мов кинджал, встромлювались у її серце, яке до болю стискалося, ставало маленьким, маленьким, починало бухкати, немов хотіло вискочити із грудей і тікати, тікати, скільки є сили, десь далеко, далеко, у самозабуття...

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 246)

– Гей, мон шер, – зустрів мене в середу вранці Андрій Маков'яну, – ти часом не передумав?

– У зв'язку з чим? – запитав я у свою чергу.

– Гей, мон шер, ховаємось за палець, а це не гарно!..

– Ніяк не вгадаю, про що йде мова, – продовжив я гру.

– Я знаю, мабуть, ти не боїшся, але все ж таки не можеш зістатись байдужим до ночі Святого Андрія, до того, що може трапитись з тобою.

– Ось як! Ну, і як ти дійшов до висновку, що я боюсь ночі Святого Андрія і тільки на те й думаю, що могло б трапитись зі мною?

– Ну, ну, не перекручуй, мон шер, я не говорив, що ти боягуз, який тремтить перед своєю тінню, але все ж таки, ти в останній час... – не доказав Маков'яну.

– В останній час, що?.. – спровокував я його.

– Цікавишся тим, що трапилось роками тому в ночі на Святого Андрія.

– Мабуть, цікавлюсь, а мабуть, і не цікавлюсь, звідки тобі знати?

– З бібліотеки, ти копався в колекціях від Ноевого потопу аж до наших днів, – задоволено посміхнувся Маков'яну.

– Ось, як! А я думав, що тебе бібліотека не цікавить, бо не бачив в бібліотеці на полицях жодної пляшки, на примір, «Тріпле сек», а лишень книги – від тоненьких брошур до товстих череватих книг, уяви собі, жодної пляшки, «мон шер», жодної!

– Точно так. Івасик Телесик купив собі підводний човен, Оленка, зміїна дочка, відкрила «Сіті гриль» на острові, а ви, товаришу Барбу Драгутин, збираєтесь писати монографію села, в якому ми з вами чекаємо ночі Святого Андрія, – хитро посміхнувся Маков'яну, після чого щирим голосом, чи то тільки мені так здалося, додав: – Пробач мені, знаю, що не моє діло цікавитись тим, що ти читаєш в бібліотеці.

– Нарешті з дурної нори повіяв мудрий вітер! Не твоє діло, товаришу Маков'яну, не твоє! – сказав я гостро, але потім пожалів, що не сказав щось

інше, як, на примір, «нічого, нічого», або «все в порядку!»

Але товариш Маков'яну не був таким щирим, як мені здалось, бо до обіду всі колеги знали, що «викладач румунської мови та літеатури Драгутин Барбу вірить у всі бабські брїхні, у всі забобони та небилиці, видумані п'яними лісорубами, і тепер накладає в гачі зі страху, що має чергувати біля телефону у ніч на Святого Андрія, боїться, що його з'їсть Баба Яга».

Та не тільки колеги дізнались про це, а навіть й учні, які, повернувшись зі школи, і розказали своїм батькам. Повертаючись додому, жінки хрестились, коли проходив повз них, ніби перед якимось святим мучеником, а старий Толіянов, продавець сільського магазину, куди я зайшов купити хліба та сірників, порадив мені не зоставатись самому в школі в ніч на Святого Андрія:

– Ну, і хто ж буде вам дзвонити ніччю до школи, товаришу професор? Ніхто!.. Хіба чорт, пропав би!.. – перехрестився Толіянов.

Розділ III

ПЛІНІЙ БОЖЕВІЛЬНИЙ

«Нічого немає більш жалюгідного і більш чудового, ніж людина».

Пліній Старший

Деякі вважали його великим мудрецем, бо людина, яка живе в повному книг будинку не може бути інакшою, а лиш мудрою. Інші вважали його майже святим, божим чоловіком, добрим християнином... А для ще інших він був тільки простим диваком, самотнім, який втікає сперед людей, не заходить ні до кого, а також не запрошує нікого до себе в гості. Деякі навіть вважали його божевільним – в якого не всі кози вдома, – бо надто багато книг прочитав. А керівники Румунської комуністичної партії вважали його ворогом соціалізму і трудящого народу. Спочатку був університетським професором і редактором престижного культурного журналу, опісля виклада-

чем ліцею і кореспондентом повітової газети, дали сільським вчителем, якому заборонили друкватись, а вкінці він став ніким, тобто тим, ким вважали його люди: мудрецем, святим, диваком і ворогом народу. І все ж таки, кілька років тому сам товариш Мойсеску пропонував йому місце бібліотекаря в угорському ліцеї.

– Добре місце праці, товаришу, багато з товаришів бажали б працювати бібліотекарями.

– То хай працюють! – відверто відповів.

– Товаришу...

– Я професор латинської мови і хочу викладати учням латинську мову! – перервав його Пліній, під цим іменем був відомий в наукових колах професор Степан Бандерчук.

– Товаришу Бандерчук, я намагаюсь вас реабілітувати, а ви...

– Ти намагаєшся мене реабілітувати?! – аж скрикнув Пліній. – Дивіться, люди добрі, оцей невіглас хоче мене реабілітувати... – звернувся до уявної публіки.

Товариш Мойсеску закам'янів з подиву, слова Плінія немов паралізували його, не міг відкрити рота, не знав, що відповісти... Відразу йому потемніло в очах, він інстинктивно простяг руку до шухляди, але здогадався, що вже десять років минуло, відколи забрали від нього його вірний пістолет Тула-Токарев модель 33. Коли всіх бандитів-легіонерів повбивали, повиловлювали, то верхівка партії вирішила забрати від всіх партійних активістів зброю.

– Ну, говори, лайдаку, з якої нагоди хочеш мене реабілітувати?! Твоя дурна «двобня» народила думку мене реабілітувати, чи отримав наказ від своїх пузатих начальників? Говори, шмаркачу, бо тут тобі розколю голову, – ревів Пліній, простягаючи руку до масивної металевої попільнички, яка лежала на столі.

– Тов... тов... товари... я, я... – товкав переляканий Мойсеску.

– Ти зі мною не товариш, шмаркачу! Товаришув з такими сволотами, як і сам... – додав Пліній, і вийшов, гримнувши дверима, що аж вікна зазвеніли.

Звичайно, Пліній не встиг дійти до залізничної станції, по дорозі його наздгонав екіпаж міліції і повіз до психіатричної лікарні, звідки його випустили тільки через шість місяців, але зістався під наглядом секуритаті, яка найняла кілька інформаторів, щоб не спускали очей з хатини біля кладовища, в якій жив Пліній, тобто професор Степан Бандерчук.

«Кладовище – це прелюдія до раю» – згадав я, йдучи до професора Бандерчука, повз місцеве кладовище, слова Тудора Аргезі, якраз чи не з роману «Кладовище Благовіщення». Тут насправді було, як в раю, як в білому, глухому раю зі сніжно білими кристалітими смереками, які своїми гілками пестили дубові хрести, нашіптуючи їм то вічну казку про снігових волхвів, то колядку-коліскову про Новонародженого між віками, який «смертю смерть подолав» і спас грішників від вічної смерті. «Смерть бо через людину, і через Людину воскресення мертвих. Бо так, як в Адамі вмирають

усі, так само в Христі всі воскреснуть, і не дивуйтесь цьому, бо надходить година, коли всі, хто в гробах, Його голос почують і повиходять ті, що чинили добро, на воскресіння життя, а котрі зло чинили, на воскресіння Суду, бо життя наше на небесах, звідки ждемо й Спасителя, Господа Ісуса Христа, Який перемінить тіло нашого пониження, щоб стало подібне до славного тіла Його, силою, якою, він може все підкорити Собі», – так мовив мудрець з Тарсу, який став апостолом язичників.

(Далі буде).

Іван РЕБОШАПКА

ПРЕДКОВІЧНЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО ЧИМРАЗ ДЕГРАДОВАНИШЕ ЛЮДСЬКЕ СПІВЖИТТЯ

Божий посланник

(Старосвітська колядка
господареві та його рідні)

Же, ой небом, небом, ясний місяцю,
Ой за ним, за ним ясна зірочка,
Ясна зірочка, єго сестричка.
«Ой куди ж ти йдеш, ясна зірочко?»
«Ой бо я їду – від Бога посел,
Від Бога посел, людьом на землю,
Людьом на землю, Богу на хвалу:
Ой ци так тепер, та як бувало,
Та як бувало, як стародавно,
Як стародавно, й а спервовіку,
Й а спервовіку, спервочітку:
Ци ціди́т меди д-світі вечери?
Ци варет пиво д-Світому Різду?
Ой ци син до вітце ци шле вечерю?
Донька матери ци шле вечерю?
Ой брат до брата ци шле вечерю?
Сусід сусіди ци шле вечерю?»
«Ой не так у нас, як бувало в вас,
Як бувало в вас, як спервовіку,
Як спервовіку, спервочітку:
Не ціди́т меди д-світі вечери,
Не варет пиво д-Світому Різду,
Ой син до вітце не шле вечерю,
Ой син на вітце ручки знімає,
Ручки знімає, гнів підоймає,
Гнів підоймає, прощів не має.
Ой брат на брата мечем воює,
Мечем воює, гнів підоймає,
Гнів підоймає, прощів не має.
Ой сестра сестрі не шле вечерю.
Донька матери чарів питає,
Чарів шукає, гнів підоймає,
Гнів підоймає, прощів не має.
Сусід сусіди пліт закладає,
Пліт закладає, гнів підоймає,
Гнів підоймає, прощів не має...

Записана мною від Івана Гуменюка на саме Різдво Христове 1964 р. в селі Корнуцел-Банат вищенаведена колядка належить до так званої групи релігійних колядок. Своєю темою вона – релігійна, але створеною була народом, а не церковними діячами. Як мені здається, її можна зустріти лише в гуцульських поселеннях, що зберегли чимло мовних та уснопоетичних архаїчних фактів, як пересвідчився я особисто, обстежуючи гуцульську обрядовість в Банаті, на Мараморощині та у південнобуковинських українських селах, в яких гуцульські відлуння помітно наявні. В румунському репертуарі, ретельно дослідженому колишньою науковою співпрацівницею Бухарестського інституту фольклору Монікою Бретулеску (Monica Brătulescu, Colinda românească, Editura Minerva, Buc., 1981), цієї теми немає. Отож, її приналежність – виключно гуцульська.

Час постання даної колядки й її варіантів (відомих мені ще з дитинства, пізніше – із власних польових обстежень) важко встановити, навіть ризиковано пробувати, бо можна допуститися помилки. Варто однак усвідомити, які прадавні умови могли бути б спричинитися до її постання. Першим найважливішим імпульсом постання колядки на цю тему було прадавнє проникнення в гуцу народних мас вчення Ісуса Христа про те, що взаємовідносини між людьми повинні ґрунтуватися на любові, взаємопошані та взаємопорозумінню. Оскільки уже в давньому ідеальному співжитті (в отому *illo tempore*) почали з'являтися порушення першопочаткової ідеальної поведінки людей, то автори священних книг, як, наприклад, Святий Іван Богослов у своєму «Об'явленні», застерігав народ, щоб «був чуйним», «бо час близький», «Господь Бог (...) послав Свого Ангела, щоб він показав своїм рабам, що незабаром статися мусить» – незабаром приїде Господь на «останній суд», і «кожному (віддасться) згідно з ділами його». Це застерігання теж органічно увійшло в гуцульські колядки, наприклад, у записані мною від гуцулів села Ізвоареле Сучевей: «По усім світі ангелі ході./ Ци їх ба й чує, цей пан господарь?/ Ой в него в дворі сам Господь ходит./ Ой Господь ходит, службочки служит./ Службочки служит за нашу віру./ За нашу віру, за Христовою./ Слухайте, люде, страшний суд буде./ Страшний суд прийде, судити буде./ За нашу віру, за Христовою».

Колядки на дану тему увійшли у «сценарій» обряду колядування на тій основі, що здавна народні обряди були неписаними законами про зберігання традиційних порядків і покликані були відновлювати «рівновагу» в пошкоджених міжлюдських відносинах – показом різних відхилень. З часом, функцію обрядів-неписаних законів замінила писана законодавність, отож обряд колядування (й інші) поступово втратив свою функцію, а колядки, що поширювали першопочаткові порядки (зовсім актуальні стосовно сімейних відносин), перестали «жити» серед народу, але вміщені в них застереження, «сформульовані» на рівні давнього архаїчного життя, у наш час, на превеликий жаль, виявляються у чимраз драматичніших, трагічно немислимих, інколи, просто звірських формах, і їх у чимраз деградованішому людському житті майже нічим не можна запобігти...

Крістіян КОМІШ

ВДЯЧНІСТЬ ЗА ДОБРЕ ДІЛО

З самого початку хочу сказати, що така людська та християнська чеснота як вдячність є дуже актуальна, жива і дійсна. Потрібно визнати, що в сучасні дні не кожна людина пам'ятає, що за добре діло, яке зробив для неї хтось із знайомих приятелів, вона має бути вдячною. На жаль, сьогодні чути дуже багато нарікань на невдячність. Люди надто рідко пам'ятають про вдячність, тому що переважно вони є самолюбиві.

Тим більше для того, щоб у когось щось просити, достатньо думати тільки про себе, а щоб подякувати, то вже потрібно думати і про добродія. Дуже правдиво сказав один мудрець: «Земля не носить нічого гіршого, як невдячний чоловік».

Чому ж так багато у світі невдячності? Мабуть, тому, що запанувала велика гордість і ненависть між людьми, а нам цього не потрібно. Та хіба цього нам треба? Перекоаний, що ні.

З цього приводу пригадую собі дещо з творчості російського письменника І. Л. Тургенєва. Вже не пам'ятаю, де точно, але він подав таку легенду: «Господар щирий напарував полуденок, на який запросив усі християнські чесноти з цілого світу. Зібравшись на цей полуденок, чесноти були дуже задоволені, бо мали можливість з цієї нагоди зустрітися і порозмовляти про різні справи. Так весело і щасливо проводили час у бесіді чесноти: правда із совістю, премудрість із милістю, і т.д. І тут виявилось, що між ними були дві чесноти, які ніколи не зустрічалися і досі не мали можливості поговорити, познайомитися, побажати одна одній всього найкращого.

Господар, який запросив їх на цей полуденок, зайшов в кімнату, привітав усіх присутніх чеснот і спочатку був дуже задоволений, що всі добре почувуються. Але раптом спостеріг, що дві чесноти сумні, не говорять між собою, не мають жодного задоволення, не полудникають, одна дивиться в один бік, а інша – в другий, наче й не сміють подивитися одна на одну. Стурбований господар підійшов до них і спитав, що трапилося, чому вони не полудникають, не говорять, сумують, і складається враження, що вони незнайомі, не пізнаються між собою.

«Хто ти є, як тебе звати?» – спитав господар одну з них. «Я є чеснота, моє ім'я – добре діло» – відповіла та. Запитав господар і іншу, хто вона, і та відповіла «А я – вдячність, – і сумно зітхнувши, продовжила: на жаль, ми дві з давніх давен не стрічалися, не говорили, тому майже не пізнаємося».

Як не сумно, але ця легенда відображає істину сьогодення.

Ми, люди, можемо багато навчитися навіть від тварин, бо й вони мають якесь почуття вдячності до своїх добродійців. Про це свідчить і такий випадок: якось два друзі, спортсмени, атлети, пішли в ліс. Ідучи лісом, несподівано почули ричання лева. Спочатку, правда, злякалися. Але згодом зрозуміли, що лев один, і ричання його не агресивне, а жалісне. Тим паче, що мали зброю біля себе, друзі вирішили подивитися, що трапилось. Невдовзі вони знайшли яму, на дні якої лежав лев. Звір не кидався до них, лише стогнав і жалісно ричав, а в його лапі стирчала гостра тернина.

Порадившись, друзі вирішили допомогти звірові. Обережно наблизилися до лева і витягнули тернину. А потім пішли собі далі. Уже надвечір, повертаючись додому, вирішили піти подивитися, що робить лев. Але наблизившись до ями, страшно злякались, бо лев хутко піднявся, вискочив з ями і кинувся до них. Друзі подумали, що тут їм кінець і кинулися ниць на землю. Але лев, незважаючи на те, що був голодний, бо хтосьна скільки пролежав у ямі, впізнав своїх добродійців і не заподіяв їм ніякої шкоди, а облизавши їм руки, подався густим лісом, шкандибаючи на поранену ногу.

Ось так повівся найлютіший звір зі своїми добродійцями, і цей випадок служить для нас добрим прикладом, як ми маємо поводитися з тими, хто робить для нас добро. Ми мусимо признати, що маємо моральний борг вдячності перед батьками, перед нашими учителями, перед усіма тими, хто дбає про нас, турбується, щоб ми стали людьми на нашу користь і на користь суспільства, в якому ми живемо. Ніколи не можна забувати, що християнська чеснота вдячність є милою і приємною, як перед батьками нашими, так і перед всіма людьми.

ВЕРНИСЬ

Слова Михайла ВОЛОЩУКА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Allegretto

Voice

1. Дивись нав-круг, ----- твій світ са - мот - ній, ----- Пус-ти - ня
 2. Чо- му ти там, ----- в тій млі спи-ни - лась ----- Де страх по-
 5
 схоплю- є йо - го. ----- Хі- ба твій шлях не- по - во - рот- ній? Хі-ба не
 гро-жу- є і снам, ----- Де вже лю-бов пе-ре - тво - ри- лась В колю-че
 8
 тут тво- є гніз - до? 1-2 А, ----- А, ----- А,
 13
 тер-ня, а не в храм. 1 2
 ----- А, ----- А, ----- А, ----- ---3 Вернись,
 19
 22
 ---вер-нись до вічно - ї свя - ти - ні, Про - зрій, прозрій і зразу огля-
 25
 нись, ----- і тут, у рід - ній Не-гос-ти - ні, За прощення грі - хів мо-
 28
 лись, ----- І тут, у рід - ній Негос-ти - ні, ----- За прощен - ня грі-
 хів мо - лись.

1. Дивись навкруг, твій світ - самотній,
 Пустиня схоплює його.
 Хіба твій шлях неповоротній?
 Хіба не тут твоє гніздо?

2. Чому ти там, в тій млі спинилась,
 Де страх погрожує і снам,
 Де вже любов перетворилась
 В колюче терня, а не в храм.

3. Вернись, вернись до вічної святині,
 Прозрій, прозрій і зразу оглянись,
 І тут, у рідній Негостині,
 За прощення гріхів молись.

Дитяча сторінка

Анатолій КАЧАН Зимовий сад

Сиджу я біля підвіконня,
 Коли дивлюся – у садку
 На груші... яблука червоні
 Висять на самому вершку.
 У сад вдивляючись пильніше,
 Я довго голову ламав:
 Так як же так, чому раніше
 Цих яблук я не помічав?
 Та от підвівся кіт-гульвіса,
 На грушу глипнув, як сова, –
 Червоні яблука знялися
 І – полетіли! Ну й дива!
 Взяв олівець я із пенала
 І написав в календарі:
 «Сьогодні вперше прилітали
 До нас у гості снігурі».

Оксана СЕНАТОВИЧ Веселий сніг

Падав сніг,
 падав сніг –
 для усіх,
 усіх,
 усіх:
 і дорослих, і малих,
 і веселих, і сумних.
 Всім, хто гордо носив ніс,
 він тихцем сідав на ніс.
 А роззяві, як на сміх,
 залетів до рота сніг.
 Вереді за комір вліз
 і довів його до сліз.
 А веселі грали в сніжки –
 сніг сідав їм на усмішки
 і сміявся з усіма: –
 Ой, зима,
 зима,
 зима!

Олександр ОЛЕСЬ Снігурі

Звідкись гості налетіли
 Стоголосим табуном
 І розсипалися в полі
 Над розсипаним зерном.
 Заспівали, задзвеніли,
 Мов заграли кобзарі...
 Де взялась весела зграя,
 Жарогруді снігурі.
 Ось вони на сніг упали
 І розквітли, як квітки...
 На городах мак рожевий
 Так завітчує грядки.
 Нагло враз табун крилатий
 Небезпечно щось зачув,

Зима, зимонька, зима

Слова Світлани САУЧУР Музика Івана ЛІБЕРА

1. На вік- ні мо-роз ма-лю-є ві- зе- рун- ки, Ві- тер
 2. В бі- лі ша-ти о-дяг-лись струн-кі я- лин- ки, Ки-лим
 3. Під но- га-ми бі-лий сніг ри-пить пух-нас- тий, Ли- не
 5
 ві- хо- лу здій- ма. Ох і гар- ні при-нес-ла да-
 бі- лий зем-лю за-сте- ля. Ох і гар- ні при-нес-ла да-
 сміх ди- тя-чий звід-да- ля. Ох і гар- ні при-нес-ла да-
 8
 рун- ки Зи- ма, зи-монь- ка, зи- ма.
 рун- ки Зи- ма, зи-монь- ка, зи- ма.
 рун- ки Зи- ма, зи-монь- ка, зи- ма.

* * * * * Дитяча сторінка * * * * *

Петро ПАНЧ

Синичка й Горобець

Скінчилося літо, ночі стали холодні, й ластівки відлетіли у вирій. У теплі краї. Зраділи горобці, що тепер легко буде захопити їхні гнізда, тільки їх не вистачало на всіх. Чую, галас, крик: скубтись почали, аж пір'я летить.

Один горобець був найбільш горластий, найбільш дзьобастий, усіх переміг і захопив найкраще гніздо над моїм вікном. Радий, веселий: тепер буде куди сховатись від холоду. А надворі заходила зима. Почав уже й сніг летіти.

Горобець випурхне із гнізда, сяде на гілку, почистить носик об кору, покрутиться, повертиться – холодно, і назад у гніздо, а воно щільно зліплене, соломкою і пір'ячком вистелене, ніякий тобі мороз не страшний. Тільки їсти нічого, горобець і бурчить:

– Скрізь, скрізь, скрізь зима:

Ні тобі хлібця,

Ні тобі кашки,

Навіть мушки нема...

Прилетіла синичка. Жовта сорочка, чорна маніжка, наче тобі до театру зібралась, а надворі віхола, а надворі сніг, і, мабуть, вона задубіла, бо жалісно зацвірінкала. А мені вчувається, що вона просить горобця:

– Пусту погрітись! Визирнув горобець із гнізда і байдуже відказує:

– Зроби собі так, як я, соломки наноси, пір'ячка постели та й грійся скільки хочеш.

– Наче ти носив, наче ти робив, це ж не твоє гніздечко, а ластів'яче.

Горобець тільки пхекнув: – Ну то поспівай мені, тоді пуцу. Тільки щоб тоненько.

А в синички був голосок, як волосок, витягла вперед голівку й зацвірінкала:

– Я по лісу літаю,

Я по стежці стрибаю.

Там десь мушку впіймаю

І жучка не минаю,

Цвінь-цвірінь!..

Прислухалась, аж горобець хропе на все гніздо. Заснув! Синичка з гілочки на гілочку – і в гніздо, і аж цвірінькнула на radoщах, що так тепло. Це почув горобець і проки нувся.

– Хто тут? – закричав.

– Це я – синичка!

– Мені й без тебе тут тісно, геть, геть!

І ну бити її крильцями.

Скакав, стрибає. До того розходився, до того розгнівався, що аж гніздо розвалив. Так і посипалось на сніг, а соломка й пір'ячко за вітром полетіли. Мало й горобець не гепнув на землю.

Добре, що був близько бузок.

Сів на гілку й захникає:

– Скрізь, скрізь, скрізь зима,

І хатки вже нема...

А синичка тільки цвірінькнула і полетіла.

* * * * * Дитяча сторінка * * * * *

Борис КОМАР

ЗАГУБЛЕНІ РУКАВИЧКИ

Товаришів у мене багато – у школі, в нашому й сусідських дворах. Але найбільше я дружу з Ігорем. Ми й живемо в одному будинку, в одному парадному, на одному поверсі, і навчаємось в одному класі, і сидимо за одною партою. Всі кажуть, ніби ми й схожі між собою – як брати.

І справді: обидва біляві, кирпаті, довгошиї, в обох сірі в цяточку очі, веснянки на носах і щоках.

Проте в чомусь і не схожі. Ігор, наприклад, носить черевики тридцять шостого розміру, а я тільки тридцять четвертого, в нього зріст метр і двадцять дев'ять сантиметрів, у мене – на три сантиметри менше. Зате я вмю, як захочу, ворухити вухами, він, однак, скільки не пробував, – не виходить.

Яка в нас дружба – судить з такої пригоди.

Коли похолодало і випав сніг, Ігореві, щоб не мерзли руки, купили зелені вовняні рукавички. М'якенькі й теплі-теплісінькі.

Я теж захотів такі самі. Мама купила й мені.

Одного разу на великій перерві ми кидалися сніжками. Як подзвонили на урок, припинили гру, вбігли в клас, глянули, а в нас обох немає по рукавичці. В мене – лівої, в Ігоря – правої.

Наступної перерви майже всім класом шукали. Перерили в шкільному дворі геть увесь сніг і не знайшли.

– Ну, куди вона поділася, – сумував Ігор. – Тепер вдома будуть лаяти...

– І мене лаятимуть... – журився я.

Після того вже й учителів мало слухали на уроках. Усе думали про загублені рукавички і про те, як це пояснити вдома.

Мені ще нічого. Мама, звісно, погнівається, обізве гавою-роззявою, потім пересердиться і знову купить нові рукавички. Ще й тато може заступитися. Скаже: «З ким такого не буває?..» Бо він минулої зими також загубив десь навіть не одну, а дві свої шкіряні рукавиці. А ось Ігореві більше перепеде. В нього і мати сердитіша, і заступитися, мабуть, нікому – його ж батько, певно, ніколи не губив рукавиць. Жаль, дуже жаль Ігоря...

«А що, як віддати йому свою рукавичку? – раптом подумав я. – В нього ж права, в мене – ліва. Якраз і буде пара!..»

Авжеж, так і зроблю – віддам свою. Тоді дома не визнають, що він загубив, і не лятимуть.

Але ж Ігор може й не взяти. Знаю його. Скаже: «Чого це ти мені свою віддаєш? Бери краще мою».

Звичайно, він трохи матиме рацію. Коли я його виручу, Ігореві буде зовсім добре. А мені? Мені – гірше. То хоч одну рукавичку принесу й покажу мамі, менше, може, гніватиметься. А як жодної не матиму, сердитиметься дужче, це ж ясно.

Ні, якщо вже віддавати Ігореві свою рукавичку, то треба, щоб і він про це не знав!..

Так і зробив. Наприкінці останнього уроку засунув тихцем рукавичку в Ігорів ранець, глибоко, на саме дно.

«Ото здивується, як знайде! – тішився я. – Прийде зі школи додому, повитягає з ранця книжки, пенал, тоді – зирк! – аж у ньому й друга рукавичка спокійненько лежить. «І як вона там опинилася?.. Мабуть, хтось із хлопців або дівчат навмисне засунув, щоб покепкувати з мене», – подумає і радий-радий буде, що так щасливо все закінчиться».

Однак вийшло непередбачене, довелося самому дивуватися.

Коли я вдома викладав на стіл із свого ранця книжки та зошити, то разом з ними витяг і зелену вовняну рукавичку. Спершу подумав, що ми з Ігорем переплутали ранці. Таке вже не раз було, бо вони однакові. Щоб цілком переконатися в тому, подивився на зошити. Ні, зошити мої. Значить, не переплутали. А як же тоді в мій ранець потрапила оця рукавичка? Адже я добре пам'ятаю, що засовував її не в свій, а Ігорів.

Стривай, стривай, рукавичка ж із правої руки! Тепер усе ясно...

Виявляється, Ігор теж хотів мене виручити і засунув у мій ранець свою рукавичку. От комедія!..

Хапаю рукавичку і мерщій до Ігоря. Тільки відчинив свої двері, як відчиняються навпроти і його. Я тримаю в руці зелену вовняну рукавичку, і він держить таку ж...

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛИЦАРСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК

(Гумореска)

Ні, це не казка про Іванка та короля, подібна до тих казок, які кожен з нас читав чи почув від старших людей. Це істинна правда, вона трапилася кілька років тому у Верхнянці, коли через село проходив колишній король Румунії Михайл I та його дружина королева Анна.

Як тому годиться, староста села разом зі своїми радниками приготувались зустріти королівський кортеж з хлібом-сіллю, піснями й танцями, а куховарки такого наварили та напекли, що запах доносився аж до сусіднього села – бідні коштілці тільки слину ковтали. Та куди їм бідним до королівського бенкету, бо через їхнє село не веде дорога, якою проходить король, вже видно так Богом дано – одним з королем бенкетувати, а іншим слину ковтати. Староста ходив гордий, як індик, з триколірною стрічкою через груди, потираючи руки і наказуючи своїм підлеглим те чи інше ділечко зробити, часто забігаючи до куховарок куштувати смачних страв і міцної верхнянської слив'янки.

«Господи Боже, допоможи мені, грішному, збутися цього і я тобі дванадцять свічок моїх, як літрова пляшка, запалю!» – молився і хрестився бідний, а потім заспокоював себе, що все в порядку, нема чого переживати, все вийде, як треба. Та враз нібито його хтось обухом по голові тріснув:

– Іванко!.. Господи, як я міг забути?! – скрикнув не своїм голосом і кинувся, як шуліка, у двері сільради. Але щоб читачі зрозуміли, чому староста так перелякався, коли здогадався про Іванка, треба сказати, хто він такий.

Іванко Попадюк, Жан-Женепа, як звать його верхнянці, колишній парашутист, син червоноармійського офіцера-ветерана Другої світової війни, начитаний

до біса і закоханий по вуха у героїв Олександра Дюма, Мішеля Зевако та Карла Мая, – зранку до вечора вертиться у центрі села в подібі мушкетера д'Артаньяна, лицаря Пардальяна, графа Монте-Крісто, індіанського вождя Вінету, чи ковбоя Ольда Четтерхенда.

Тепер я впевнений, що ви зрозуміли, чому староста так перелякався, згадавши, що забув кудись-то відправити Іванка, щоб, не дай Бог, той не попав на очі королю, бо Іванко страх любив вигравати свої ролі перед новоприбулими в село людьми, а тут, брате, приходять не будь-хто, а сам король.

– Пане старшино! – гукнув поліцейського староста. – Пане Морару, заховайте де-небудь Іванка, та борзо-борзенько, бо тут король надходить.

– А де його заховати, хіба в кишеню?.. – пожартував старшина.

– Не жартуйте, ой, не жартуйте, а побійтеся Бога і заховайте його.

– Де? – знизав невинно плечима старшина.

– Не знаю, – під землю, в кишеню, арештуйте його, робіть, що хочете, тільки щоб він не попав на очі королеві, бо зробить нам сміх! – грізним голосом звелів староста.

Старшина почухав потилицю і попрямував до корчми, де Іванко допивав четвертий келих вина, за бозна котрого з французьких королів.

– Слухай, Жане, – звернувся до нього старшина. – Я тобі куплю пляшку водки «Саніуца» і пачку цигарок «Карпати», а ти десь щезнеш на годину-дві і не появишся в центрі, поки не пройде королівський кортеж.

– А ти про водку «Сталінська» чув? – запитав його серйозним тоном Іванко.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Микола ШКУРПЕЛА

ФЕНОМЕН ПЕРЕВТІЛЕННЯ

– Скажи, любий, чи ти віриш, Що душа людини Перевтілюватись може В рослини й тварини? Вірю, вірю, моя люба, Сам же перевірів: Був ослом я, був і дубом, І зайчиком сірим. – І коли ж тобі вдалося Все це пережити? – А я могу все на пальцях Це перелічити: Дубом був, як тебе сватав, Ослом, як женився, А зайчиком – як у теці В приймах залишився.

ЩАСТЯ ПРИВАЛИЛО

– Як дружина ваша, куме? Щось давно не бачив – – Подалася на курорти десь к чортам собачим. В копійчку обійшлася Та мені путівка, – Хабара і повну вартість Платив. За готівку! Зате щедро окупилась Всі мої витрати. Тиша й спокій поселились Тепер в моїй хаті. – Що, так добре там дружина Здоров'я набралась? – Ні. Ото як поїхала, – Більше й не верталась.

*Сьогодні ліс такий високий, як ніколи,
і легко так душі вприкметлювати клич:
відлунки подовкіл безкрило похололи,
і в білизні дерев від неземних облич
щось є... але земне...*

Павло МОВЧАН